

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

“När socialen antecknar ‘missbruk’ i dina papper”

- en kvalitativ studie om gränsdragningen mellan ett bruk och ett missbruk på

Flashback Forum

SQ4562 Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15hp

Kandidatnivå

Termin: HT16

Författare: Ella Dahlgren & Frida Nilsson

Handledare: Karin Berg

Abstract

Titel: “När socialen antecknar ‘missbruk’ i dina papper”- en kvalitativ studie om gränsdragningen mellan ett bruk och ett missbruk på Flashback Forum

Författare: Ella Dahlgren & Frida Nilsson

Detta är en kvalitativt genomförd studie med syfte att undersöka föreställningar om gränsdragningen mellan ett bruk och ett missbruk av alkohol och narkotika. Huvudsakligen undersöks gränsdragningen i diskussionstrådar på Flashback Forum som sedan jämförs med bedömningar inom socialtjänsten. Studien bygger på diskussionstrådar som behandlar alkohol- och narkotikaanvändning samt en intervju av en tidigare socialarbetare inom vuxenheten. Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv används för att betrakta föreställningar om fenomenet som konstruerat i olika sociala arenor. Bearbetningen av materialet bygger på en tematisk analys där diskurser och motdiskurser undersöks i talandet om bruk respektive missbruk. Utifrån diskussionstrådarna finner studien två slutsatser i förhållande till dessa diskurser. Användarna på Flashback särskiljer inte alkohol och narkotika avseende de faktorer som karakteriserar ett bruk eller ett riskfyllt/problematisk bruk. Slutligen uppmärksammas att användarna framförallt talar i termer om riskfaktorer och distanserar sig på så vis från att stämpla och benämna sin egna och andras alkohol- och narkotikaanvändning som ett missbruk.

Nyckelord: *bruk, missbruk, alkohol, narkotika, sociala konstruktioner*

Innehållsförteckning

1. Inledning	- 1 -
1.1 Problemformulering	- 1 -
1.2 Syfte	- 4 -
1.3 Frågeställningar	- 4 -
2. Bakgrund	- 4 -
2.1 En historisk tillbakablick på alkohol och narkotika i en svensk kontext	- 4 -
2.2 Socialtjänstens bedömning av alkohol-och narkotikaanvändning	- 6 -
2.3 Nätdiskussionsforumet Flashback	- 7 -
3. Tidigare forskning	- 8 -
3.1 Unga vuxnas definition av problematisk alkoholkonsumtion	- 9 -
3.2 Konstruktioner av alkoholkonsumenter	- 10 -
3.3 Alkoholkonsumtion, stigmatisering och genus	- 11 -
3.4 Narkotikamissbruk som avvikande från normaliteten	- 12 -
3.5 Narkotika som ett (miss)bruk	- 13 -
3.6 Kunskapsluckor i tidigare forskning	- 14 -
4. Teoretiska utgångspunkter	- 15 -
4.1 Socialkonstruktivism	- 15 -
4.2 Diskurs	- 16 -
4.2.1 Diskursbegreppet kopplat till makt	- 17 -
5. Metod	- 18 -
5.1 Kvalitativ undersökning	- 18 -
5.1.1 Intervju	- 19 -
5.1.2 Observationer på Flashback Forum	- 20 -
5.2 Urvalsprocessen	- 20 -
5.3 Analys av empirin	- 21 -
5.4 Reliabilitet och Validitet	- 24 -
5.5 Metodreflektion	- 25 -
5.5.1 Förförståelse	- 26 -
5.6 Etiska överväganden	- 27 -
5.7 Arbetsfördelning	- 29 -
6. Resultat och Analys	- 30 -
6.1 Ledig tid och sociala tillställningar	- 30 -
6.2 Självkontroll och en vit månad	- 36 -
6.3 Verklighetsflykt och psykiskt mående	- 41 -
6.4 Sociala resurser går förlorade	- 44 -
7. Sammanfattning & Slutdiskussion	- 48 -

7.1 Förslag på vidare forskning.....	- 52 -
8. Referenslista.....	- 53 -
9. Bilagor.....	- 57 -

Förord

Inledningsvis vill vi rikta ett stort tack till handledaren Karin Berg som medverkat med kunskap, goda råd och konstruktiv kritik för att utveckla och vägleda oss i arbetet. Karin har även bidragit med litteratur och forskning som varit till hjälp under processens gång. Vi vill tacka för engagemanget och den tid som Karin tillägnat uppsatsen. Utan handledningen hade arbetet inte kunnat genomföras.

Slutligen vill vi tacka seminarieledare Mari Brännvall och opponenter som med sina synpunkter och kommentarer har hjälpt oss att förbättra och färdigställa vår uppsats.

Fhrida Nilsson & Ella Dahlgren
Göteborg 2016-12-07

1. Inledning

Alkoholkonsumtion är socialt integrerat och starkt förknippat med svenska traditioner. Även om alkohol är ett beroendeframkallande medel med ett flertal skadliga effekter konstrueras berusningsmedlet som socialt accepterat (Johansson & Lalander 2013). Wåhlin (2012), distriktsläkare, redogör för alkoholens historia och hur berusningsmedlet i det svenska samhället har en kulturhistorisk anknytning. Historiskt uppmärksammades den höga alkoholkonsumtionen bland det svenska folket under 1900-talet och blev därmed föremål för den politiska agendan. Den svenska alkoholpolitiken har därefter arbetat för att minimera de skador som alkohol medför. Ett totalförbud har emellertid inte införts även om förbudsomröstningar varit aktuella under det senaste seklet (ibid.).

Till skillnad från alkohol som har en historisk anknytning i den svenska kulturella kontexten uppmärksammades narkotikan i Sverige först på senare 1900-tal. Detta i samband med en ökad tillgänglighet och konsumtion. Sznitsman (2009), medicinsk sociolog, tar i sin studie ”Drug normalization and the case of Sweden” upp att oavsett om konsumtionen av narkotika har varit relativt låg över tid har det konstruerats som ett av de främsta sociala problemen. I studien förs en diskussion om drogsituationen i Sverige utifrån tidigare studier och forskningsprojekt. I diskussionen indikerar Sznitsman (2009) att en majoritet av svenska medborgare ser användning av narkotika som ett större problem än alkoholkonsumtionen i samhället även om alkohol konsumeras i betydligt större utsträckning. Ett narkotikafritt samhälle är det bestående huvudmålet för narkotikapolitiken sedan fenomenet uppmärksammades (Svensson 2012). Därmed har de olika berusningsmedlen avskilts från varandra under historien, där alkoholanvändning konstruerats till en social norm och narkotikaanvändning som problematiskt och normbrytande (Johansson & Lalander 2013).

1.1 Problemformulering

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv skapas normer, föreställningar och social kunskap genom kollektiva definitionsprocesser som slutligen ses som allmängiltiga sanningar (Payne 2008: 29-30). Föreställningar om vad som uppfattas som alkohol- och narkotikamissbruk är därmed förenade med kulturella och kontextuella förhållanden som är föränderliga över tid (Runqvist 2012). Den hegemoniska makten anses ha en stor betydelse för hur verkligheten

konstrueras. Det innebär att samhällsmedborgare med en ledande ställning har den privilegierade positionen att tolka och definiera verkligheten. Denna konstruerade verklighet bedöms därefter som det normala och naturliga synsättet. I Sverige är lagstiftning, staten och andra institutioner den främsta och dominerande källan till konstruktioner av samhälleliga förståelser och sociala problem (Howarth 2007, Thörn 2007). Hur problem framställs och uppfattas av offentliga institutioner och politiker är något som senare kan rekonstrueras och upprätthålls av samhällets medborgare (Börjesson & Palmblad 2007).

I en svensk kontext är det straffbelagt sedan år 1988 att bruka narkotikaklassade preparat. Det innebär att all användning av narkotika, till skillnad från alkohol, är ett missbruk ur juridisk synvinkel då det kontrolleras av lagstiftning (SOU 2011:6). I samhället kan det emellertid förekomma mindre grupper av människor som konstruerar alternativa normer och livsstilar, vilka kan skilja sig från den allmänna föreställningen av vad som anses som socialt accepterat. Dessa kollektivt konstruerade uppfattningar kan ses och uppmärksammas som avvikande från den större samhällspopulationen (Hilte 2005). Göteborgsposten har under oktober år 2016 publicerat en artikelserie om narkotikaanvändning i Göteborgs innerstad. Artiklarnas aktörer uppmärksammar att fenomenet blir allt mer vanligt förekommande i samband med nattklubbsvistelser. Göteborgsposten intervjuar en 25-årig man som använder narkotika på helgdagar. Mannen anser inte att sin egen narkotikakonsumtion är ett missbruk utan enbart ett vanligt bruk. Han belyser att det är en viktig skillnad och artikelförfattaren beskriver honom som illa berörd av samtalet. Den 25-årige mannens motivering till att han skiljer sitt bruk från ett missbruk är att han anser sig själv ha ett välordnat liv och att intaget enbart är en "festgrej" (Vaccari 2016). Kommunstyrelsens ordförande Ann-Sofie Hermansson (S) påpekar att det skett en förändring i samhället i synen på narkotika till följd av liberala influenser. Hon själv problematiserar däremot narkotikaproblemet och anser att hårdare åtgärder bör tillämpas både från polis och politiker (Verdicchio 2016).

Som påvisat från artikelserien finns skilda föreställningar om vad som anses som ett bruk respektive missbruk, även gällande narkotika. Detta kan tyda på att alla i samhället inte skiljer mellan alkohol och narkotika i lika stor utsträckning som lagstiftningen. Den 25-årige mannen i Göteborgspostens artikelserie kan representera en större skala individer med liknande uppfattningar och som vill distansera sig från den senare benämningen genom att tala om ett narkotikabruk. Missbruk kan kännas som ett värdeladdat ord med en stämplande effekt som förknippas med den stigmatiserade bilden av "missbrukare" (Macfarlane & Tuffin

2010, Wåhlin 2012). Thomassen (2007), verksam filosof och psykolog, påvisar att yrkesverksamma inom socialt arbete har en diskursiv makt, det vill säga en "expertkunskap" gentemot hjälpsökande klienter. Det framkommer exempelvis då socialarbetare får företräde att tillskriva klienter kategorier som representerar "sanningen" om deras situation (ibid.). Goffman (2014) beskriver att personer som kategoriseras med icke-önskvärda egenskaper stämplas som avvikare från föreställningen om hur en normal människa bör vara utifrån samhällets konstruerade normer. Konsekvenser av stämplingen och stigmatisering kan således leda till en känsla av oförmåga och oduglighet hos individen (ibid.). Om professionella gör sig medvetna om den stämplande effekten och öppnar upp för andra synvinklar kan det istället bidra till en reflektionsprocess över den professionella kunskapen. Det är därmed betydelsefullt för att socialarbetare ska kunna förhålla sig kritisk till sina föreställningar och inte presentera sitt vetande som "fakta" (Thomassen 2007). Problemet är att synen på bruk och missbruk kan skilja sig mellan socialtjänsten och människor myndigheten kommer i kontakt med. Studien vill på så vis lyfta olika föreställningar då kunskap om detta kan bidra till att omskapa och utveckla det professionella vetandet, även om socialarbetare måste förhålla sig till lagstiftningen (ibid.). En större insikt i olika perspektiv är en förutsättning för att socialarbetare ska kunna möta klienten där den befinner sig och se människan med en helhetssyn (Forkby 2007).

På grund av den rådande hegemonin kan vissa diskursiva formationer, det vill säga olika sätt att tala om fenomen, bli mer framträdande i samhället medan andra kan förbli i det fördolda. Internetforum kan betraktas som sociala arenor där människor från olika kontexter ges möjlighet att uttrycka sig. Därmed kan det på internetarenor framträda vissa influenser och föreställningar som annars osynliggörs då de anses som avvikande i relation till det "normala" sättet att resonera och uppfatta verkligheten (Börjesson & Palmblad 2007, Johansson & Lalander 2013). Utifrån ovanstående har studien använt Flashback Forum som undersökningsobjekt då forumet genom anonymitet ger möjlighet för användare att uttrycka och diskutera marginaliserade åsikter på lika villkor (Flashback 2016c, Meldré 2002). Både alkohol- och narkotikaanvändning är av betydelse att undersöka då en tydligare allmän gränsdragning görs vid den legala alkoholkonsumtionen. Att undersöka föreställningar om både alkohol och narkotika kan därmed visa om det förekommer en liknande gränsdragning mellan bruk och missbruk. Denna undersökning görs via tematiska analyser av en intervju med en erfaren socialarbetare och av ett flertal nätdiskussionstrådar. Detta görs för att kunna göra en jämförelse mellan ett synsätt inom socialtjänsten och föreställningar på Flashback

Forum. Vid studiens kunskapsöversikt har det även uppmärksammats att liknande undersökningar i en svensk kontext är begränsade. Studien vill därmed utveckla kunskapen inom det aktuella forskningsområdet.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka föreställningar om gränsdragningen mellan bruk och missbruk av alkohol och narkotika i nätdiskussioner på Flashback. Vidare syftar studien till att jämföra hur gränsdragningen mellan bruk och missbruk kan förstås på socialtjänsten, vuxenheten med inriktning mot missbruk.

1.3 Frågeställningar

- Hur kan "bruk" och "missbruk" förstås inom nätdiskussionsforumet Flashback?
- Hur kan "bruk" och "missbruk" förstås inom socialtjänsten, vuxenheten med inriktning mot missbruk?
- Vilka likheter och skillnader framkommer av förståelserna om "bruk" och "missbruk"?

2. Bakgrund

I detta avsnitt presenteras den svenska alkohol- och narkotikapolitikens historia. Vidare följer en redogörelse för hur bedömningar av alkohol- och narkotikaanvändning görs inom socialtjänsten. Syftet med avsnittet är att väva in fenomenet i en historisk och nutida kontext. Detta för att ge läsaren en kunskapsöversikt och en djupare förståelse för olika diskurser som pågått över tid avseende alkohol och narkotika. Avslutningsvis beskrivs Flashback för att bekanta läsaren med internetforumets miljö och intention.

2.1 En historisk tillbakablick på alkohol och narkotika i en svensk kontext

I den statliga utredningen *Missbruket, kunskapen och vården* (SOU 2011:6) påpekar Guttormsson, forskningssekreterare på centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningen (CAN) att definitionen av missbruk har ändrats över tid. Innan narkotika uppmärksammades och blev aktuellt i samhället handlade missbruk främst om alkoholkonsumtion. I början av 1900-talet var den dominerande föreställningen av en person

som missbrukar en äldre man som till följd av alkoholen livnärde sig på sporadiska arbeten (ibid.).

SOU 2011:6 beskriver att olika centralstimulerande medel blev mer vanligt förekommande i det svenska samhället under 1950-talet och myndigheter började under denna tid att vidta förebyggande informativa åtgärder. Konsumtionen av medlen började allt mer ses som missbruk när åtgärderna inte resulterade i ett minskat användande hos vissa samhällsgrupper. Narkotikaanvändning framträdde i högre grad hos socialt utsatta grupper. Kopplingen mellan socialt utanförskap och narkotikamissbruk resulterade i ett nytt perspektiv på narkotikaproblematik, från ett personligt problem till ett samhällsproblem (ibid.). Narkotikamissbruk ansågs även som ett tecken på ohälsa och början på ett sjukdomstillstånd under 1960-talet. År 1966 önskade därmed flera politiker i Sveriges riksdag att åtgärda narkotikamissbruk och förhindra sjukdomsutvecklingen med sluten medicinskt och psykiatrisk vård (Tops 2009, Edman 2011).

Från år 1965 hade narkotikamissbruket ur en politisk synvinkel konstruerats till ett av de största sociala problemen. Allt fler och i yngre åldrar kom i kontakt med narkotika och det förekom i allt större geografiska områden (Edman 2013). Ett försök till att benämna narkotikabruk gjordes i Sverige år 1967 av Narkomanvårdskommittén. Allt som tidigare kunde definieras som ett narkotikabruk avskaffades bortsett från de preparat som ordinerades av läkare. Ett narkotikamissbruk benämndes därmed som "all icke-medicinskt bruk" och begreppet narkomani benämndes som sjukdomsstadiet när ett beroende utvecklats (Edman 2011). Utifrån ett politiskt och samhällsligt perspektiv rådde det en tydlig enighet om att det nya fenomenet narkotikamissbruk var något oönskat och problematiskt. Något som på så vis krävde åtgärder genom nya narkotikarelaterade reformer i den straffrättsliga lagen (Tops 2009). I slutet av 1960-talet blev allt fler drogrelaterade handlingar kriminaliserade i svensk lagstiftning, exempelvis försäljning av narkotikaklassade preparat. Politiker tryckte även på att ett ansvarstagande över situationen skulle tas, bland annat från media. Det innebar att konsumtion av beroendeframkallande medel skulle lyftas fram som problematiskt istället för glorifierat. Eget bruk av narkotika blev kriminaliserat år 1988 och därmed blev det nolltolerans mot droger (Edman 2013).

Avseende alkohol har Sverige en lång historia av restriktiv alkoholpolitik. Detta till följd av en hög alkoholkonsumtion som problematiserades av politiker under 1900-talet (Norström &

Ramstedt 2006). Nykterhetsrörelser etablerades redan så tidigt som på 1800-talet och det Svenska nykterhetssällskapet (1837) satte avtryck i det svenska samhället. Efter år 1879 bildades ett flertal nykterhetsorganisationer som strävade och propagerade om total nykterhet. Olika benämningar av alkoholbruk förekom redan i mitten av 1800-talet. Ett socialt problematiskt drickande benämndes som ett alkoholmissbruk och alkoholism definierades som patologiskt, det vill säga en sjukdomsrelaterad konsumtion (Edman 2011). En politisk röstning gjordes år 1909 för ett alkoholförbud i Sverige och 56 % av de röstberättigade folket röstade för ett förbud. Även om majoriteten röstade för förbudet infördes istället ett boksysteem, kallad motboksysteem, år 1919 för att minska konsumtionen och för att bidra till nykterhetspolitiken (Sternebring 2011). Motboken avsåg att registrera inköp av alkohol. Individens inkomst och sociala stabilitet avgjorde mängden alkohol denne fick köpa per månad, vilket kunde variera mellan en till fyra liter sprit. Denna rättighet berörde alla över 20 år bortsett från gifta kvinnor. Detta system avskaffades år 1955 och ersattes i efterhand av ökade alkoholpriser via skattehöjningar. Ytterligare restriktiva åtgärder infördes år 1955 genom att Systembolaget grundades, vilket fick monopol för import och produktion av alkoholhaltiga drycker. Förutom monopol infördes även reglerade öppettider för att minska tillgängligheten för allmänheten. Data har dock visat att konsumtionen per år har ökat från 8 liter per person år 1996 till 10,4 liter per person år 2004 även om restriktiva åtgärder har införts över tid (Norström & Ramstedt 2006).

2.2 Socialtjänstens bedömning av alkohol-och narkotikaanvändning

SOU (Statens Offentliga Utredningar) är skrivelser i betänkande av den svenska regeringen och är därmed av stor betydelse för den svenska lagstiftningsprocessen. År 2011 gavs det ut ett betänkande angående missbruks- och beroendevård där bestämmelserna i bland annat socialtjänstlagen sågs över. SOU 2011:6 bekräftar i missbruksutredningen att föreställningar om alkohol och narkotika ständigt förändras genom historien. I dagens samhälle delas konsumtionen av beroendeframkallande medel in i begrepp som bruk, missbruk eller riskabelt bruk. Avseende narkotika är det emellertid fortsatt enkelt ur ett juridiskt perspektiv att benämna all användning av narkotikaklassade preparat som missbruk i och med den restriktiva narkotikalagstiftning, även om det kan förekomma olika typer av allvarlighetsgrader. Däremot uppges det i skrivelsen att det inte förekommer lika bestämda föreskrifter när begreppen bruk och missbruk ska preciseras i relation till alkohol (ibid.).

För att bedöma allvarlighetsgraden vid alkohol-och narkotikaanvändning rekommenderar socialstyrelsens nationella riktlinjer att socialtjänsten ska använda bedömningsinstrument, så kallade AUDIT (alcohol use disorders identification test) och DUDIT (drug use disorders identification test). Detta är självskattningssystem som har avsikten att identifiera eventuella problem i förhållande till alkohol och narkotika. Bedömningsinstrumenten ger information om konsumtionsnivåer, skador till följd av konsumtionen samt kännetecken om det föreligger en beroendeutveckling (Socialstyrelsen 2015).

En konsumtionsnivå av alkohol bedöms som riskabel vid en genomsnittlig hög användning eller intensivt intag minst en gång i månaden (Socialstyrelsen 2015). Socialstyrelsen uppger på den officiella hemsidan att riskbruk motsvarar 9 standardglas (12 gram alkohol/glas) per vecka hos kvinnor. Vad gäller män motsvarar ett riskbruk 14 standardglas per vecka. Riskbruk anses även föreligga om en person, oavsett man eller kvinna, har ett eller flera tillfällen med intensivt drickande per månad (Socialstyrelsen 2014). Ytterligare en indikation på ett riskbruk är om konsumtionen anses medföra en förhöjd risk för att utveckla skadliga konsekvenser fysisk, psykiskt och socialt. Yttre omständigheter har även en inverkan i den allmänna föreställningen om ett riskbruk. Exempelvis är risk i samband med alkoholintag uppenbar under graviditet, i trafiken och på arbete (Wåhlin 2012).

I fråga om ett missbruk vid alkoholkonsumtion anses en person i medicinsk mening ha ett missbruk om denne fortsätter sin användning av medlet även om det orsakar uppenbara och skadliga problem. Wåhlin (2012), distriktsläkare, beskriver att diagnosen alkoholmissbruk enligt DSM-IV innebär ett upprepat socialt misskötande som orsakas av alkoholintag, det vill säga ett negativt beteendemönster som inte ses som socialt accepterat. Exempel på ett sådant beteende kan vara ett misskötande i olika sociala sammanhang, såsom i arbete, relationer och i det offentliga rummet (ibid.). Det kan därmed konstateras att det förekommer riktlinjer för hur man ska betrakta användning av berusningsmedel vid bedömningar inom socialtjänsten. I denna studie speglar dessa riktlinjer en institutionell förståelse för gränsdragningen till ett missbruk.

2.3 Nätdiskussionsforumet Flashback

Flashback är ett diskussionsforum som bedrivs på Internet av medieföretaget Flashback international Inc, med grundare Jan Axelsson. Flashback Forum på internet startades år 2000

som en frizon dit alla var välkomna. Under den första månaden skrevs ca.16 000 inlägg, vilket tretton år senare skulle vara den mängd inlägg som publicerades per dag (Flashback 2016a).

Flashback Forum är uppdelat i kategorier och behandlar olika ämnen, allt från sport, ekonomi, kultur och droger. Vid studiens tidpunkt har forumet totalt 16 huvudkategorier och därav ett flertal underkategorier. Under dessa kategorier finns det en mängd pågående diskussionstrådar där medlemmar anonymt får uttrycka sina åsikter samt öppna för diskussion. Anonymiteten beskrivs som avgörande för att personer med avvikande och marginaliserade åsikter ska ges möjlighet att framföra dessa utan att utsättas för personliga angrepp. Flashback betonar yttrandefriheten via deras slogan “Yttrandefrihet på riktigt” och i forumets regelverk citeras den 19e artikeln om de mänskliga rättigheterna, vilket belyser yttrande- och åsiktsfriheten. Yttrandefriheten framgår genom att Flashback Forum tillåter en fri debatt med i princip alla sorters diskussioner, språkbruk och temperament såvida de förhåller sig till forumets interna regelverk (Flashback 2016c). Inläggen administreras på så vis av moderatörer, vilket Sveningsson, Lövheim & Bergquist (2003) beskriver som personer med kontrollfunktioner. Deras uppgift är således att upprätthålla ordning på Flashback Forum och ta bort inlägg som överskrider det regelverket tillåter.

Vid tidpunkten för studien består Flashback Forum av över 55,5 miljoner inlägg och av 1 060 891 medlemmar. Forumet är offentligt, det vill säga öppet för allmänhetens granskning. Detta innebär att icke-medlemmar kan gå in på forumet och ta del av inläggen som postas (Flashback 2016b).

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras en kunskapsöversikt på tidigare forskning som undersöker föreställningar om beroendeframkallande medel. Artiklarna presenteras var för sig för att göra dispositionen tydlig och överskådlig för läsaren. Avslutningsvis förs en övergripande diskussion om kunskapsläget och kunskapsluckor. Valet av artiklar har i denna kunskapsöversikt utgått från studiens teoretiska utgångspunkter och avgränsats till studier som undersöker diskurser och konstruktioner i relation till alkohol- och narkotikaanvändning. Huvudsakligen rör utvald forskning alkohol då det i större utsträckning har gjorts

undersökningar om ett socialt accepterat alkoholbruk till skillnad från narkotikaanvändning. Under sökandet av tidigare forskning har engelska sökord använts på databasen ProQuest Social Sciences för att kunna ta del av nationell och internationell forskning inom ämnet. Sökord som använts i samband med de utvalda artiklarna, översatta till svenska, är; missbruk, bruk, risker, diskurs, sociala normer, definition och konstruktioner. I kombination med dessa sökord användes även narkotika och alkohol. Utvald forskning anses relevant för denna studie då varje artikel belyser olika diskurser och perspektiv som bidrar till en större förståelse för olika föreställningar avseende alkohol- och narkotikaanvändning.

3.1 Unga vuxnas definition av problematisk alkoholkonsumtion

Abrahamson (2004), docent i socialt arbete, undersöker i artikeln ”Perceptions of heavy drinking and alcohol problems among young adults” hur unga vuxna definierar en alkoholist, en storkonsument och ett ”fylllo” i en svensk kontext. Artikelns frågeställning är därmed av intresse för att öka förståelsen för vilka aspekter som gör ett bruk problematiskt.

Undersökningen bygger på nio fokusgrupper med totalt 54 respondenter från olika regioner och med olika socioekonomiska bakgrunder. Resultatet visar att majoriteten av deltagarna definierar alkoholism som ett uttryck för kontrollförlust. Storkonsumenten associeras med en hög regelbunden alkoholkonsumtion och det så kallade ”fyllot” definieras utifrån kontext- samt miljöfaktorer. Detta genom att beskriva ”fyllot” som socialt avvikande och i utanförskap (ibid.).

Abrahamson (2004) belyser att en slutsats är att respondenternas egna alkoholvanor har en betydelse för vilka associationer som ges till begreppen. Respondenter med ett eget högt alkoholintag tenderar i större utsträckning att skilja mellan alkoholist och storkonsument. Detta görs genom att betona att en storkonsument har kontroll över sin konsumtion till skillnad från en alkoholist. Abrahamson (2004) diskuterar två potentiella orsaker till denna framställning, dels att respondenten inte ser sin egen konsumtion som problematisk och dels för att minska den egna känslan av sårbarhet inför alkoholen. Respondenterna med ett lågt eget alkoholintag har däremot större tendens att beskriva storkonsumentens alkoholvanor som en riskfaktor för att successivt utveckla alkoholism (ibid.).

Ytterligare en slutsats som Abrahamson (2004) finner är att det framkommer genusskillnader i resultaten kopplat till sociala sammanhang. Unga kvinnor tenderar att definiera alkoholism

med att inta alkohol ensam och socialt isolera sig, medan unga män tenderar att se alkoholism som en negativt påverkande faktor i yrkeslivet (ibid.). En liknande studie har även gjorts i en internationell kontext av Macfarlane & Tuffin (2010).

3.2 Konstruktioner av alkoholkonsumenter

Macfarlane & Tuffin (2010) har i artikeln ”Constructing the drinker in talk about alcoholics” gjort en kvalitativ undersökning i syfte att undersöka olika synsätt på alkohol och alkoholism i Nya Zeeland. Studien baseras på fem intervjupersoner. Författarna finner tre dominerande diskurser i respondenternas svar, dels en diskurs om funktionella alkoholkonsumenter och dels en om dysfunktionella alkoholister. En tredje diskurs lyfter upp två olika föreställningar om alkoholister (ibid.).

Hos den funktionella konsumenten har alkoholen en social intention och är integrerat och normaliserat i det sociala livet. Av betydelse är att alkoholen intas inom en viss tidsram samt håller en måttlig mängd. Den funktionella konsumenten tillåts dock att dricka stora mängder vid vissa speciella tillfällen om denne har förmågan att ta uppehåll mellan tillfällena. Det visar på kontroll och även ett icke-beroende. Begreppet kontroll är centralt för ”normalt” drickande och utan kontroll lyfter respondenterna upp alkohol som en risk. Den framträdande beskrivningen av en alkoholist är en dysfunktionell person som saknar den ovannämnda kontrollen. Respondenterna kopplar samman begreppet alkoholism med svaghet, sårbarhet samt en intolerans gentemot alkoholen (Macfarlane & Tuffin 2010).

De framträdande beskrivningar av alkoholister som Macfarlane & Tuffin (2010) finner i respondenternas svar är alkoholisten som upprätthåller de negativa stereotyperna och kategoriseras som hemlös, berusad i offentlighet och i socialt utanförskap. Den andre beskrivs som en alkoholist som utåt sett fortfarande är fungerande i sociala sammanhang och i arbetslivet. Den senare beskrivningen är återkommande när respondenterna talar om egna anhöriga som konsumerar alkohol utöver det normala (ibid.).

Macfarlane & Tuffin (2010) finner att respondenterna i talet om alkoholister försöker positionera sig själva i en neutral och fördomsfri ställning. Oavsett detta framkommer emellertid fördomar i respondenternas uttalanden och de distanserar sig själva från bilden av alkoholister. Utifrån detta beskriver artikelförfattarna att en särskiljning av ett funktionellt-

och dysfunktionellt drickande medför en ökad stigmatisering av den sistnämnda gruppen, vilket gör det mindre tilltalande att bli positionerad i den kategorin (ibid.). Denna artikel är därmed av intresse att ta upp då den belyser att det råder stereotypa stigmatiserande bilder av ett problematiskt alkoholanvändande. Den tar även upp vad som karakteriserar ett funktionellt bruk. Ytterligare forskare som gjort en diskursanalys om alkoholkonsumtion i en internationell kontext är Rolfe, Orford & Dalton (2009).

3.3 Alkoholkonsumtion, stigmatisering och genus

Rolfe et. al. (2009), forskare inom psykologi, har i artikeln ”Women, alcohol and femininity” gjort en diskursanalys av underlag för en tidigare longitudinell studie i västra England. Underlaget som analyseras i denna studie är kvalitativt genomförda intervjuer med 24 deltagande kvinnor som anses ha en hög alkoholkonsumtion. Syftet med studien är att undersöka hur kvinnorna talar och positionerar sig själva gentemot centrala diskurser om alkoholanvändning. Rolfe et. al. (2009) konstaterar som bakgrund för studien att alkohol har varit ett maskulint fenomen i England och att det på så sätt är mer tabu-belagt för kvinnor. Anledning till att drickandet betraktas som maskulint har ur ett feministiskt perspektiv koppling till att sociala arenor dominerats av män. Rolfe et. al. (2009) belyser två centrala diskurser som framkommer i resultatet angående alkoholens intention i kvinnornas liv, dels används alkohol för stresshantering och avkoppling och dels för nöjets skull i sociala sammanhang (ibid.).

Rolf et. al. (2009) finner i studien att kvinnorna har ett behov av att rättfärdiga sin höga alkoholkonsumtion för att undvika stigmatisering. Kvinnorna är noggranna med att framställa sig själva som kvinnliga och respektabla i samband med sin alkoholkonsumtion. För att skydda sin identitet distanserar de sig även från stigmatiserade definitioner av en alkoholkonsument genom att påvisa självkontroll i kontrast till den alkoholpåverkade kvinnan (ibid.). Denna artikel är av betydelse då den även visar på att vissa alkoholkonsumenter i högre grad är stigmatiserade och kräver därmed ett rättfärdigande av sitt bruk. Detta på grund av att ett bruk i större utsträckning problematiseras om det går emot det normativa som skapas genom stereotypa föreställningar. För att även belysa narkotikaanvändning i kunskapsöversikten följer en artikel av Nettleton, Neale & Pickering (2012) som beskriver narkotikaanvändares upplevelse av att avvika från det normativa i samhället.

3.4 Narkotikamissbruk som avvikande från normaliteten

Nettleton et. al. (2012) tar i artikeln ”I just want to be normal’: An analysis of discourses of normality among recovering heroin users” upp hur personer som är under behandling för missbruk har en önskan om att vara ”normala”. Studien är uppbyggd på en kvalitativ diskursanalys av intervjuer med 40 kvinnor och män i en engelsk kontext, där samtliga har eller har haft ett heroinmissbruk. Syftet med undersökningen är att undersöka diskurser om att vilja vara och vara normal, det vill säga hur det tas i uttryck hos intervjupersonernas berättande om en strävan efter normalitet. Studien vill även visa på hur detta är kopplat till samhällliga dominerande diskurser och makt. Nettleton et. al. (2012) beskriver detta genom att inta Foucaults synsätt för att förstå det sociala samhället och de diskursiva samtalen om normalitet. Detta görs genom att förklara att människan ständigt bedöms i samhället utifrån det normativa där de statliga institutionerna har en betydande roll genom sin kontroll och funktion att normalisera människor. Därmed är en strävan efter normalitet inte enbart ett personligt mål utan även ett samhälleligt intresse (ibid.).

Nettleton et. al. (2012) finner i undersökningen sex diskurser hos respondenterna. De två första diskurserna handlar om en strävan efter normalitet, vilket för dem innebär social stabilitet med boende, arbete, goda relationer och familj. Likaså en fysisk kropp som inte avslöjar ett missbruk. Respondenterna kan även narrativt föreställa sig ett ”så kallat” normalt liv och visar också på en medvetenhet om att det ”normala” är en konstruktion. Därefter följer två motdiskurser som dels handlar om det normala livet som alldagligt och tråkigt och dels att det normala bruket av berusningsmedel, måttlig alkoholkonsumtion eller intag vid firande, inte fungerar för dem. Den slutliga diskursen är att de jämför sig själva i kontrast till det normala, vilket speglar att de via missbruket inte upplever sig tillhöra det normativa i samhället (ibid.).

Artikelförfattarna konkluderar att respondenterna aktivt relaterar den egna personen med synen på missbruk och normalitet. De visar både en vilja att kunna inkludera sig i vad som ses som normalitet och utmana idén om normalitet genom motdiskurser. Nettleton et. al. (2012) diskuterar kring slutsatsen och belyser bland annat att heroinmissbruk anses avvikande medan bruk av lagliga preparat uppfattas som normalt. Ett aktivt narkotikamissbruk går därmed inte samman med diskurserna om normativitet. Personerna som behandlas för sitt missbruk tenderar även att använda bilden av ett normalt liv som en

måttstock på deras återhämtning och framgång i behandlingen (ibid.). Denna artikel är således av intresse att presentera då den visar på att det finns en idé om ett normalt liv och att ett missbruk av narkotika inte inkluderas i den föreställningen. Ytterligare en artikel som behandlar föreställningar om narkotikaanvändning är skriven av Rødner (2005).

3.5 Narkotika som ett (miss)bruk

Rødner (2005), medicinsk sociolog, har i artikeln ”I am not a Drug abuser, I am a Drug user” undersökt hur narkotikaanvändare presenterar sig själva och föreställningen om en narkotikamissbrukare. Syftet med studien är att undersöka hur dessa presentationer är kopplade till generella samhällsdiskurser. Studien har genomförts i en svensk kontext och bygger på 44 individuella intervjuer. Urvalet bestod av 16 kvinnor och 28 män, vilka karakteriseras som ”socialt integrerade narkotikaanvändare”. Detta innebär att de har en strukturerad livssituation med arbete eller skola, en permanent bostad och ingen kontakt med sociala myndigheter på grund av sin narkotikaanvändning. Intag av narkotika sker även enbart på fritiden (ibid.).

Rødner (2005) visar i resultatredovisningen att informanterna beskriver sig själva och sin identitet med självkontroll. Detta genom att de anser sig kunna kontrollera sin livssituation och sitt uppförande samt att denna självkontroll kvarstår under drogpåverkan. Kontrollen är även framträdande då informanterna beskriver sin förmåga att avstå från droger vid vissa tillfällen såsom före och under arbets- eller skoltid. De tar på så vis ett dagligt ansvar och anser sig ha en normal identitet. Genom denna självkontroll distanserar sig informanterna från att vara missbrukare och benämner den egna narkotikaanvändningen som ett brukande (Rødner 2005). De så kallade missbrukare ges negativa egenskaper och konstrueras som ”de andra” i relation till informanterna. ”De andra” anses ha en svag personlighet och sakna kontroll i och med att de fallit offer för yttre omständigheter, vilket gjort narkotikaanvändningen till en flykt från verkligheten och personliga problem (ibid.).

I studien finner Rødner (2005) kopplingar mellan dessa presentationer och generella samhällsdiskurser. Den svenska officiella narkotikadiskursen betonar att oavsett substans så bedöms all narkotikaanvändning som ett missbruk. Detta på grund av att narkotikan anses vara mer kraftfull än människans egen vilja. I informanternas presentationer av sig själva skiljer de sig från den diskursen genom att påvisa självbestämmande även om de använder

narkotika. Detta får dem att presentera sig själva som normala i enlighet med andra samhällsmedborgare. Informanternas beskrivningar av missbrukare, "de andra", samstämmer emellertid med den officiella diskursen då de ses som svaga, utan självkontroll och självbestämmande (ibid.). Denna artikel är på så vis av relevans för studien då den belyser att det förekommer en föreställning om narkotikabruk även om svensk lagstiftning talar emot det.

3.6 Kunskapsluckor i tidigare forskning

Utvald forskning visar att det förekommer olika diskurser om alkohol- och narkotikaanvändning, exempelvis vad som karakteriserar ett fungerande och normalt bruk men även vilka aspekter som tyder på ett problematiskt användande. Utvald forskning visar på likheter genom att belysa betydelsen av kontroll både vid alkohol- och narkotikaanvändning. Ytterligare likheter som framträder är negativa stereotyper i beskrivningar av alkohol- och narkotikaanvändare samt hur respondenterna distanserar sig från dessa. Kunskapsläget visar att dessa konstruktioner av alkohol- och narkotikaanvändare medför stigmatisering och marginalisering till följd av ett avvikande bruk/missbruk.

Börjesson & Palmblad (2007) beskriver att forskning som fokuserar på samhällseliga sociala problem i många fall tar utgångspunkt i institutionella definitioner av sociala kategorier. Vetenskaplig forskning styrs därmed, liksom dominanta föreställningar, av intressen från lagstiftning, politiker och andra offentliga institutioner med hegemonisk makt. Moraliska och politiska diskurser påverkar således grundvalen inom vetenskaplig forskning (ibid.). Den vetenskapliga forskningen som presenterats ovan utgår från att det kan förekomma skilda föreställningar om olika grader av alkoholkonsumtion. Däremot har liknande undersökningar om narkotika inte blivit föremål för forskning i samma utsträckning. Detta kan antas bero på att narkotikaklassade preparat i Sverige och i ett flertal andra länder kontrolleras av lagstiftning. Således kan det hypotetiskt sett föreligga ett intresse av att inte undersöka andra föreställningar då det ur juridisk mening är ett missbruk oavsett omständigheter (Johansson & Wirbing 2005). Denna undersökning vill emellertid bidra med kunskap om det pågår informella diskurser om en gränsdragning mellan bruk och missbruk oberoende av berusningsmedel och hur dessa föreställningar står i relation till socialtjänstens definitioner.

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt presenteras studiens teoretiska utgångspunkter. Studien utgår från ett konstruktivistiskt förhållningssätt där ingen föreställning anses som mer sanningsenlig än någon annan då verkligheten är socialt konstruerad. Nedan följer en presentation och redogörelse av socialkonstruktivism och diskursbegreppet, vilka båda anser att konstruktioner skapas och upprätthålls genom det verbala språket och mänsklig interaktion.

4.1 Socialkonstruktivism

Burr (2015) beskriver att socialkonstruktivism är ett perspektiv som förekommer inom flera olika discipliner. Av den anledningen går det inte att hitta en ursprungskälla då perspektivet anses ha influerats av ett flertal författare världen över under flertalet decennium. Det främsta bidraget till kunskapsutveckling inom den sociologiska disciplinen anses emellertid vara Berger & Luckmanns redogörelse (ibid.). Berger & Luckmann (1966) beskriver att det sociala livet ska förstås som ett resultat av att människor tillsammans i olika sociala praktiker skapar och senare upprätthåller olika föreställningar om sociala fenomen.

Enligt Berger & Luckmanns (1966) beskrivning av socialkonstruktivismen skapas normer, föreställningar och social kunskap genom kollektiva definitionsprocesser. Detta sker genom att människor utbyter kunskap och uppfattningar via språkbruket, vilket senare framställs som kollektiva antaganden. De gemensamma antaganden bedöms som trovärdiga och legaliseras av allt fler individer. Den allmänna sociala förståelsen är därmed en produkt av enskilda individers förståelser som genom sociala processer konstrueras till objektiv kunskap. Konstruktionerna framstår som naturliga och normala och blir till allmängiltiga sanningar om hur någonting är eller ska förstås (ibid.). Konstruktioner av den sociala verkligheten är under ständig process. Människor socialiseras in i en redan konstruerad verklighet som uppfattas som den objektiva sanningen, vilket påverkar denna och senare generationers sätt att konstruera världen (Burr 2015).

Sahlin (2013), professor inom socialt arbete, tar upp kritik som riktats mot socialkonstruktivismen. Huvudsakligen indikerar kritiken på att perspektivet bortser från fenomenens reella existens. Kunskapsrealister uttrycker därmed ofta en problematik i samband med socialkonstruktivistisk forskning då de anser att perspektivet inte är samhällskritisk.

Genom att inta ett socialkonstruktivistiskt perspektiv vidtas således inga åtgärder då ingen kunskap eller konstruerad föreställning anses vara mer sanningsenlig än någon annan. Konsekvensen blir att socialkonstruktivistisk forskning inte bidrar till att motverka sociala problem då dessa inte uttalas som existerande samhällsproblem. Sahlin (2013) påpekar dock att socialkonstruktivismen kan anses vara samhällskritisk på andra sätt, det vill säga att det “normala” och det som tas för givet i samhället ifrågasätts. En skeptisk hållning gentemot de ledande makthavarna, institutioner och myndigheters problemförklaringar kan därmed öppna för diskussion och skapa nya tankesätt (ibid.). Ytterligare kritik som riktats mot socialkonstruktivismen är att problem som analyseras som socialt konstruerade kan anses åsidosätta de upplevda problemen ur individens perspektiv. Exempelvis kan svårigheterna som en person med missbruksproblematik upplever i sin vardag negligeras genom att socialkonstruktivismens perspektiv lägger fokus på missbruk som en social konstruktion. Socialkonstruktivismen kan på så vis verka cynisk (Sahlin 2013).

I relation till studiens syfte anses ett socialkonstruktivistiskt perspektiv bidra till att uppmärksamma olika föreställningar som kan förekomma på olika sociala arenor. Perspektivet är av betydelse för att inte enbart belysa de dominerande synsätten. Genom att inta ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan författarna ta ett kliv bakåt och betrakta olika konstruktioner som framkommer ur empirin som produkter av mänskliga interaktioner.

4.2 Diskurs

Begreppet diskurs betonar liksom socialkonstruktivismen språkets interaktioner och praxis som kunskapsproducerande och skapande av människors verklighetsuppfattningar (Thomassen 2007). Howarth (2007), lektor i politisk teori, talar om diskurser som den språkliga kommunikation som formar och legitimerar olika föreställningar och förståelse av den värld som människan befinner sig i. Diskurser skapar därmed kollektiva “ramar” som påverkar och motiverar grupper att agera på ett visst sätt (ibid.). Thomassen (2007) talar om de institutionella diskurserna som även råder inom socialt arbete, vilka är de “ramar” för hur en socialarbetare bör utföra sitt arbete. Dessa diskurser är kopplade till riktlinjer från lagstiftning och socialförvaltningen och bidrar även till konstruktionen av de människor som blir föremål för det sociala arbetet (ibid.).

I denna studie studeras olika diskurser, det vill säga samtal med sammanhängande uttryck i det empiriska materialet, för att kunna besvara frågeställningarna. Anledningen till detta är för att urskilja framträdande diskurser om bruk och missbruk genom att titta på enigheter i beskrivningar samt för att upptäcka motdiskurser som förhåller sig kritiska mot den styrande diskursen.

4.2.1 Diskursbegreppet kopplat till makt

Börjesson (2003) beskriver att begreppet diskurs i synnerhet är kopplat till samhällsvetaren Foucault (1980). Foucault påvisar att språket bidrar till kunskapsproduktion och att diskurser är de bestämda sätten att tala om världen inom olika samhällsarenor (ibid.). Foucault benämner detta som sanningsregimer, vilka under tid och rum är de dominerande diskursiva formationerna om hur det ska talas om människor och världen (Sunesson 2013). I enlighet med Foucault kan diskursers språkbruk även fungera som exkluderande där vissa så kallade "avvikande" beteenden eller egenskaper blir tabu-belagda att tala om och där grupper av människor marginaliseras (Thomassen 2007).

Börjesson (2003) tar upp att en central aspekt i Foucaults beskrivning av diskursiva formationer är anknytningen till auktoritet och statliga institutioner. Foucault beskriver relationen mellan makt och vetande där statens vetande genom sina institutioner särskiljer och uppmärksammar det oönskade samt försöker reglera det genom maktutövningar. Inom sociala praktiker har på så vis diskurser, det vill säga den sanning som råder där, en funktion (ibid.). Thomassen (2007) beskriver exempelvis att den diskursiva makten som professionella använder i en asymmetrisk maktrelation gentemot hjälpsökande tillskriver klienter olika kategorier. Kategorin blir i sin tur "sanningen" om klientens situation och är sammanlänkat till en viss karaktär och status i samhället genom diskursiva konstruktioner, vilka byggts upp av samhällets kontroll och övervakning av människor (ibid.). Foucaults problematisering av den diskursiva makten är i denna studie relevant att ta upp då det är ett återkommande perspektiv vid analys och diskussion i tal om konstruktioner och bedömningar. Genom att belysa den diskursiva makten skapas förståelse för olika maktstrukturer i samhället, det vill säga vilka som har störst inflytande och företräde att tolka beteenden samt bidra till konstruktionen av föreställningar.

5. Metod

I detta avsnitt presenteras studiens tillvägagångssätt vid insamling och analys av det empiriska materialet. Avsnittet innehåller även en metodreflektion och etiska överväganden där studiens metodologi diskuteras ur ett kritiskt förhållningssätt. Avslutningsvis presenteras arbetsfördelningen under studieprocessens gång.

5.1 Kvalitativ undersökning

Denna studie är kvalitativt uppbyggd där det huvudsakliga studieobjektet är 10 diskussionstrådar på Flashback Forum som kompletteras med en enskild intervju. Det kvalitativa metodvalet ansågs som relevant i syfte att få förståelse för olika föreställningar om bruk och missbruk. Genom metoden kan benämningar av begreppen studeras utifrån olika perspektiv, vilka grundar sig i människors subjektivt upplevda verklighet (Kvale & Brinkmann 2014). Den kvalitativa undersökningen sker på en mikronivå, det vill säga på en individ- och gruppnivå där enskilda personers uttalanden samlas in och analyseras. Dessa uttalanden kan ur ett konstruktivistiskt perspektiv anses ha sin grund i kollektiva föreställningar och förståelser om den sociala verkligheten (Johansson & Lalander 2013). På Flashback Forum finns redan befintligt textmaterial skrivet av forumets användare. Enligt David & Sutton (2016), universitetslektorer inom sociologi och forskningsmetoder, anses emellertid Flashbacks diskussionstrådar som primära källor eftersom inläggen ursprungligen inte är skrivna i forskningssyfte (ibid.). Valet att använda sig av diskussionstrådar på Flashback gjordes med motivet att Flashback Forum representerar yttrandefrihet under anonymitet, vilket därmed skapar förutsättningar för människor att uttrycka åsikter som eljest marginaliseras och exkluderas av den diskursiva makten. Anledningen till att en intervju även anses kunna bidra till denna studie är för att få ytterligare förståelse och kunna studera empiri som kan visa på ett synsätt inom socialtjänsten. Informanten har lång erfarenhet från socialtjänst, vuxenheten med inriktning mot missbruk och kan därmed förmedla en diskurs inom socialtjänsten om gränsdragningen mellan bruk/missbruk.

Den kvalitativa metoden i denna studie förhåller sig tämligen öppet med ett induktivt förhållningssätt. David & Sutton (2016) beskriver att ett induktivt förhållningssätt innebär att undersökningen är utforskande och explorativt. I denna studie framkommer det induktiva tillvägagångssättet dels genom ostrukturerade metoder vid urval och insamling av material

och dels genom att centrala teman som behandlas i analysen har sin utgångspunkt i empirin. Genom det induktiva förhållningssättet har modifieringar kunnat ske under processens gång, vilket är fördelaktigt då det empiriska materialet väcker nya tankar och idéer samt lägger grund för studiens teoretiska bas (ibid.).

5.1.1 Intervju

Enligt Kvale & Brinkmann (2014) är kvalitativa forskningsintervjuer en process där kunskap produceras genom social interaktion. Den personliga kontakten under intervjutillfället möjliggör för nya kunskapsinsikter som framförallt är kopplade till intervjupersonens livshistoria. Intervjuns iscensättande har emellertid inverkan i vilken utsträckning intervjupersonen upplever sig vilja förmedla erfarenheter och synpunkter (ibid.).

Studies intervju bygger på en tolkning av det David & Sutton (2016) presenterar som halvstrukturerad intervju. Under förberedelsen av intervjun formulerades tre centrala teman framtagna utifrån studiens syfte och frågeställningar. De tre teman berör dels information om intervjupersonen yrkeserfarenhet, dels riktlinjer för socialtjänstens bedömningar och slutligen föreställningar om begreppen ”bruk” och ”missbruk”. Utifrån varje tema formulerades sedan ett mindre antal öppna frågor för att kunna utforska varje tema mer ingående, en så kallad intervjuguide (se bilaga 2). Intervjuguidens funktion är att fungera som riktlinje under intervjutillfället för att samtalet ska hålla sig inom studiens syfte och frågeställningar. Intervjun upprätthöll därmed en struktur utifrån intervjuguiden men bedöms ändå som halvstrukturerad då ordningsföljden var flexibel och att flertalet frågor formulerades under intervjutillfället (ibid.).

Under förberedelsen inför denna studiens intervju inhämtades information från Kvale & Brinkmanns (2014) rekommendationer om hur en intervju bör iscensättas. Författarna tar upp ett flertal omständigheter som har en direkt inverkan på intervjutillfallets utveckling, vilket framförallt syftar till i vilken utsträckning intervjupersonen förmås delge erfarenheter och kunskap. Kvale & Brinkmanns (2014) rekommendationer är att intervjun bör inledas med en beskrivning av studiens syfte och varför eventuella hjälpmedel används. Under intervjun bör även intervjuaren vara uppmärksam genom att aktivt lyssna, visa respekt och förståelse för de utsagor som informanten presenterar. Dessa rekommendationer eftersträvades under studiens intervjutillfälle för att bidra till ett gott intervjuklimat. Intervjun ägde rum på informantens

arbetsplats och i inledningen av intervjun förtydligades syftet med studien samt vad informanten önskades bidra med. Vidare efterfrågades informantens samtycke för inspelning av samtalet och det gavs en beskrivning av de fördelar som det materiella hjälpmedlet medför. I ett tidigt skede gavs även utrymme för frågor som informanten önskade få besvarade innan intervjun påbörjades. Under intervjun intog intervjuarna en lyssnande roll för att informanten i största möjliga mån skulle få beskriva och berätta fritt med så liten yttre påverkan som möjligt. Intervjun varade i ca 40 minuter och innan intervjun avslutades gavs det utrymme för informanten att tillägga eventuell information som inte berördes av intervjufrågorna (ibid.).

5.1.2 Observationer på Flashback Forum

Under studieprocessen har en tolkning av det David & Sutton (2016) benämner som icke-deltagande observationer genomförts. Denna metod innebär att man studerar och observerar människan i naturligt förekommande miljöer och vardagliga sammanhang. David & Sutton (2016) beskriver att icke-deltagande observationerna innebär att ett större avståndstagande görs till den enhet som undersöks. Genom observationer kan en större förståelse för det studerade området erhållas, vilket därmed kan ge tolkningar mer giltighet (ibid.). I denna studie har observationerna inneburit att enbart granska diskussionstrådar och på så vis inte medverka eller förmedla åsikter på forumet. Detta för att inte påverka det som skrivs. Anledningen till att Flashback Forum observerades var för att i större utsträckning få förståelse för kontexten och få uppfattning om den/de kulturer som förekommer där i syfte att lära känna användarnas verbala språk. Detta har gjorts genom läsning av användares inlägg innan specifika diskussionstrådar valts ut för analys.

5.2 Urvalsprocessen

För att göra studien genomförbar har avgränsningar gjorts. Detta på grund av att kvalitativa metoder är tidskrävande och att studien förhåller sig till en viss tidsram. Jacobsen (2012) påpekar att en allt för stor mängd data inte kan analyseras på ett giltigt och välbetänkt sätt. Fokus har därmed riktats på en mindre mängd empiri för att uppnå en hanterbar storlek och samtidigt få in noggrannhet, kvalitet och etiska överväganden (Jacobsen 2012).

I denna studie har en tolkning av snöbollsmetoden tillämpats vid urvalet av diskussionstrådar. Ett snöbollsurval går samman med ett induktivt förhållningssätt och följer därmed ingen specifik ram (David & Sutton 2016). Efter att ha observerat och bekantats med Flashback Forum påbörjades letandet efter relevant material på Flashbacks förvalda kategorier där en central kategori handlade om droger. För att sedan nå fram till de utvalda diskussionstrådarna för denna studie användes webbsidans sökfunktion. Sökordet missbruk* gav ett flertal träffar som behandlade ämnet och gav idéer till nya sökord. Därefter valdes 10 trådar ut som överensstämde med studiens syfte där det tydlig förekom en diskussion kring gränsdragningen mellan ett bruk och ett missbruk. Diskussionsstrådarna valdes ut med utgångspunkten att de behandlade alkohol och/eller narkotika. Trådarna är skrivna under de senaste fem åren och majoriteten av diskussionsstrådarna har öppningsdatum under år 2015 och år 2016. Sammanlagt bestod materialet av 478 inlägg där fem trådar diskuterar narkotikaanvändning, fyra trådar alkoholkonsumtion och en båda berusningsmedlen. Diskussionsstrådarna varierar även i storlek, den minsta bestående av 8 inlägg och den längsta bestående av 85 inlägg.

Val av informant gjordes utifrån ett informationskriterie beskrivet av Jacobsen (2012), vilket innebär att informanten väljs ut i vetenskapen om att denne har kunskap om det studerade ämnet. Informanten ansågs som relevant för studiens syfte då personen i fråga har lång erfarenhet av myndighetsutövning inom vuxenheten med inriktning mot missbruk. Informantens synsätt kan därmed spegla en diskurs inom socialtjänsten, vilka genom myndighetsutövning kommer i kontakt människor med missbruksproblematik. Informanten kontaktades via mail och samtyckte till att ställa upp på intervju. Anledningen till att enbart en informants kunskap anses som tillräckligt för denna studie är för att det huvudsakliga studieobjektet är diskussionsstrådarna från Flashback.

5.3 Analys av empirin

Studien har använt en tolkning av en tematisk analys, beskriven av Bryman (2008), för att bearbeta det empiriska materialet. Enligt Bryman föreligger inget bestämt tillvägagångssätt vid tillämpning av en tematisk analys. I korta drag beskrivs tematisk analys som en metod vars syfte är att skapa ett register över centrala teman och subteman som har sitt ursprung från det empiriska materialet. Dessa teman och subteman utgör grunden för materialet och identifierar återkommande motiv i empirin. Allt empiriskt material organiseras sedan genom

att appliceras i vardera tema/subtema (ibid.). Anledningen till att tematisk analys har valts att tillämpas i denna studie är för att enklare kunna hitta samhörigheter i empirin och för att därefter kunna identifiera styrande diskurser samt motdiskurser. Den tematiska analysen bidrar på så sätt till att generera struktur och ordning i empirin, vilket gör det enklare i sökandet efter resultat. David & Sutton (2016) beskriver även att en högre validitet i studien nås genom att låta teman/kategorier växa fram ur empirin då det på så vis speglar det insamlade materialet. Därmed anses metoden som väsentlig då studien strävar efter att lyfta fram användarnas och informantens synsätt (ibid.)

För att analysera det empiriska materialet hämtat från Flashback ställs tre centrala frågor till texten utifrån studiens frågeställningar. De centrala frågorna är 1) vad anses vara ett bruk, 2) vad anses vara riskabla vanor, samt 3) vad anses vara ett missbruk? Genom dessa frågor urskiljs återkommande beskrivningar och förklaringar av begreppen i empirin. I dessa beskrivningar kan ett flertal teman identifieras, vilket gör empirin överskådlig och hanterlig för analys. För att identifiera dessa teman används kodning när empirin granskas. Kodningen består av olika färger där olika teman som framkommer kodas med varsin färg. En genomgång av materialet görs upprepade gånger för att inte undgå något av betydelse. Värt att belysa är att en tolkningsprocess påbörjas vid denna initiala tematisering där innebörden i det empiriska innehållet beaktas för att platsa och sammanlänkas i framträdande teman.

Efter tematiseringen har 16 teman identifierats, vilka är; tidpunkt på dygnet, helgdagar/vardagar, rekreation, sociala tillställningar, högtider, konsumtionsmängd, förmågan till uppehåll, förmågan att uppföra sig, tankeverksamhet, fysisk (o)hälsa, psykisk (o)hälsa, förnekelse, arbete, ekonomi, sociala relationer och ansvarstagande. Dock väljs temat fysisk (o)hälsa bort under analysen då detta ämne enbart berörs i samband med diskussioner om beroende, vilket inte innefattas i studiens frågeställning. Konsumtionsmängd är ytterligare ett tema som väljs bort då föreställningar om vad som är en "normal" eller accepterad mängd framställs som individuellt. Därav framkommer ingen samstämmighet kring detta och i koppling till föreställningar kring bruk/missbruk handlar det snarare om hur denna mängd brukas/missbrukas.

För att skapa ytterligare struktur delas dessa teman in i huvudteman. Exempelvis bildar teman som arbete, ekonomi, sociala relationer, ansvarstagande huvudtemat "sociala förhållanden".

Huvudteman och teman som framkommit ur empirin är:

- När, var och hur
(Tidpunkt på dygnet, helgdagar/vardagar, rekreation, sociala tillställning, högtider)
- Kontroll/kontrollförlust
(Förmågan till uppehåll, förmågan att uppföra sig och tankeverksamhet)
- Psykisk påverkan
(psykisk (o)hälsa och förnekelse)
- Sociala förhållanden
(Arbete, ekonomi, sociala relationer och ansvarstagande)

Dessa teman anses kunna besvara frågeställningarna genom att Flashbacks användare beskriver och problematiserar alkohol- och narkotikaanvändning i relation till bruk, missbruk och riskabelt bruk utifrån de återkommande aspekterna. Hur personer förhåller sig till dessa huvudteman är avgörande för vilken allvarlighetsgrad konsumtionen tilldelas av användarna. Slutligen väljs citat ut till studiens resultatredovisning, vilka bedöms som representativa för de ovanstående temans innehåll.

Vid presentation av empirin har trådarna numrerats mellan 1-10 tillsammans med berusningsmedlet tråden behandlar, till exempel "Tråd 1: Narkotika". Anledningen till att studien har valt att inte särskilja på substanser av narkotika vid analys är med utgångspunkten att narkotikaklassade preparat ur juridisk synvinkel inte särskiljs i relation till begreppet missbruk. Därmed görs det enbart en särskiljning mellan narkotika (alla dess slag) och alkohol.

En tematisk analys har även använts vid bearbetning av intervjun. Intervjun transkriberades för att sedan kunna analyseras genom koder på liknande sätt som diskussionstrådarna. Vid kodning av intervjun har viss empiri uteslutits som inte innefattats i studiens frågeställningar. Exempelvis har beskrivningar om socialtjänstens arbete tagits bort då den diskussionen fördes i syfte att öka förståelsen för socialtjänstens roll vid kontakt med klienter som har missbruksproblematik. Ett tema som berör somatiska besvär till följd av alkoholberoende såsom abstinens, delirium tremens och blödande magsår kunde även urskiljas i intervjun. Detta väljs emellertid bort likt temat fysisk (o)hälsa som Flashback användarna lyfter. Vidare i bearbetningen av intervjun framträder liknande huvudteman som empirin från Flashback

berör. I och med detta har en jämförelse mellan intervjun och diskussionstrådarna kunnat göras där varje huvudtema varit aktuellt för att på så vis belysa likheter och skillnader i resultaten. Varje avsnitt i analysen inleds med resultaten från intervjun för att på så vis introducera ett synsätt inom socialtjänsten innan diskursen på Flashback Forum presenteras. Detta för att skapa en struktur i analysen för att läsaren enklare ska kunna förstå resultatredovisningen och se hur studien jämför de två källorna med varandra.

5.4 Reliabilitet och Validitet

David & Sutton (2016) förklarar att en studie uppnår hög reliabilitet om den är tillförlitligt, vilket innebär att samma resultat ska framgå om ytterligare en studie genomförs på området. I denna studie är större delen av empirin hämtat från Flashback Forum. Detta ökar möjligheten att upprepa studien då diskussionstrådarna på Flashback är bestående och offentligt tillgängliga. Dock uppstår det svårigheter att efterlikna en kvalitativt genomförd intervju då den följer en öppen metodologi där intervjupersonen till viss del får utrymme att tolka och leda samtalet, vilket gör intervjutillfället originellt. För att eftersträva hög reliabilitet behöver därmed strukturerade metoder i högre grad tillämpas (David & Sutton 2016, Justesen & Mik-Meyer 2013). I denna studie har ett induktivt och utforskande förhållningssätt används under hela processens gång där framställningar och upptäckter av empirin fått tillåtelse att växa fram. På så vis har tolkningar av det inhämtade materialet ägt rum och reliabiliteten kan därmed ifrågasättas då subjektiva erfarenheter, färdigheter och även skicklighet vid intervjusituationen har en betydande roll (David & Sutton 2016, Kvale & Brinkmann 2014). Svensson (1996) påpekar således att reliabilitet vid kvalitativa metoder ska ses ur sitt sammanhang och att det sammanlänkas med validiteten, det vill säga giltigheten i de ställda frågorna och tolkningarna (ibid.).

Enligt David & Sutton (2016) uppnås hög validitet genom att det relevanta för studien undersöks. Svensson (1996) belyser att inom kvalitativa metoder valideras studiens trovärdighet. Det innebär att hög validitet uppnås genom att rimliga tolkningar görs med det empiriska materialet som underlag. Föreställningar som framställs i denna studie är därmed styrkta av exempel från empirin. Dock görs inga sanningsanspråk då studien förhåller sig konstruktivistisk, det vill säga att föreställningarna är socialt konstruerade genom kollektiva definitionsprocesser. För att öka övertygelsen att studien har genererat relevant och trovärdig

kunskap redogörs tillvägagångssättet i metodkapitlet (Justesen & Mik-Meyer 2013, Svensson 1996).

Validitet kan även delas in i två delar, dels intern validitet som syftar till att empirin som undersöks skapar förståelse för det specifika studieobjektet och dels extern validitet som syftar till att empirin kan spegla en större population av människor. Den externa validiteten kan även kallas generaliserbarhet. Kvalitativ forskning ger dock resultat med en lägre generaliserbarhet då fokus ligger på att skapa förståelse inom ett specifikt område. Då denna studies syfte är att undersöka uppfattningar och föreställningar genom 10 utvalda diskussionstrådar på Flashback samt en informant begränsas möjligheterna till att få fram generella representativa resultat för individer inom samma samhällsgrupp, kategori eller profession. Istället strävar studien efter intern validitet i det empiriska materialet (David & Sutton 2016).

5.5 Metodreflektion

En kritisk diskussion kan föras i förhållande till de källor som ligger till grund för det empiriska materialet. Flashbacks användare har exempelvis valt fiktiva namn och skriver under pseudonym för att upprätthålla en anonym identitet under diskussionerna. Detta kan anses som en försvårande omständighet för studien då det inte framgår vilka som representerar de olika åsikterna och uttalanden, det vill säga vilka sociala kategorier eller grupper som föreställningarna ursprungligen kommer ifrån. För att få en större förståelse för vilka som står bakom de olika uttalanden och från vilken kontext föreställningarna är konstruerade hade det varit önskvärt att studera och observera Flashback Forum under en längre tidsperiod (David & Sutton 2016). Det hade även underlättat och varit intressant att delta i diskussionerna för att föra diskussioner framåt och på så sätt få tillgång till ett större empiriskt material samt få användarna att utveckla och tydliggöra sina inlägg. Detta hade eventuellt kunnat ge mer giltiga tolkningar av användarnas uttalanden och ett större underlag för studiens slutsatser. Utifrån studiens tidsram har detta emellertid inte varit möjligt.

Avseende intervjun kan det empiriska materialet antas vara otillräckligt för att spegla föreställningar inom socialtjänsten då enbart en informant har medverkat. Dock är det huvudsakliga studieobjektet diskussionstrådarna, vilket berättigar valet av en intervju då den enbart ska komplettera med ett synsätt inom socialtjänsten. Då studien förhåller sig

socialkonstruktivistisk kan det antas att informanten är påverkad av andra socialarbetare och enhetens generella konstruerade antaganden om verkligheten. Detta på grund av att informanten är en del av en social arena där kollektiva synsätt och föreställningar rekonstrueras utifrån policy och språkkonstruktioner (Börjesson 2003).

Värt att även reflektera över är att kvalitativa och induktiva metoder skapar utrymme för hermeneutikens teoretiska och metodologiska tillvägagångssätt. Thurén (2007) belyser hermeneutiken som tolkningsläran, vilket handlar om att försöka förstå. Därmed begränsas den totala objektiviteten och den opartiska hållningen då strävan inte bara är att begripa intellektuellt. Johansson (1993), professor teoretisk filosofi, beskriver hermeneutikens riktning som ett tolkande av texten ”inifrån”, det vill säga att varje del som framkommer inom det som undersöks tolkas för att sedan förstås i relation till helheten och även på motsatt sätt. Det innebär att tolkningar även i denna studie har ägt rum och att uttalanden som synliggörs i studien har tilldelats innebörder för att skapa en förståelse. Vid studieprocessen har därmed egna subjektiva perspektiv, värderingar och förförståelser en betydande roll för hur det empiriska materialet förstås (Johansson 1993, Thurén 2007).

5.5.1 Förförståelse

Förförståelsen påverkar hur en studie utformas, det vill säga vilka aspekter som blir belysta i undersökningen och hur de förstås (Jacobsen 2012). Författarnas förförståelse är i hög utsträckning präglad av kulturella föreställningar och normer om alkohol- och narkotikaanvändning. Författarna är liksom andra samhällsmedborgare socialiserade i en konstruerad verklighet som präglar sättet att uppfatta den (Thurén 2007). Förutom samhällets dominant föreställningar påverkar även kollektiva sociala nätverk, arenor och institutioner förståelsen för fenomen. Universitetets framställningar av fenomen har exempelvis påverkat författarnas förförståelse och vilka aspekter som anses relevanta att belysa i förhållande till sociala problem. I yrkeslivet har författarna även kommit i kontakt med missbruk som kan ha påverkat synsättet (Börjesson 2003, Johansson & Lalander 2013). Hur förförståelsen kan påverka i bearbetningen av materialet har diskuterats genom att konstatera att beskrivningar som legitimerar de egna föreställningarna i större grad kan komma att uppmärksammas. Ett exempel på detta är att båda författarna själva anser att alkoholkonsumtion inom en viss tidsram ses som mer accepterat, vilket omedvetet kan leda till ett sökande efter empiri som styrker detta. Det ger på så vis bekräftelse på att egna föreställningar är normativa och delas

med andra. En motverkan av detta har emellertid eftersträvats genom att diskutera och medvetandegöra egna föreställningar under studieprocessen.

5.6 Etiska överväganden

Inför intervjutillfället och vid analys av intervjun har fem etiska riktlinjer efterföljts; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet och framställningskravet (Kvale & Brinkmann 2014). Kvale & Brinkmann (2014) belyser att informationskravet avser den information som undersökningspersoner bör få ta del av. Informationen ska innehålla studiens allmänna syfte och struktur samt beskrivningar om eventuella fördelar respektive risker som kan vara förenade med deltagandet (ibid.). Dessa aspekter har tagits hänsyn till i denna studie genom att ett informationsbrev formulerade åt informanten innan intervjun ägde rum (Se bilaga 1). I brevet framgick studiens syfte, syftet med intervjutillfället samt information om studien i övrigt. Svedmark (2012), doktorand i informatik, belyser även samtyckeskravet. Samtyckeskravet innebär att varje deltagande part bakom det som framställs bör ta ställning till sitt deltagande och samtycka utifrån informationen om studien. I intervjun inhämtades därmed ett informerat samtycke i samband med att informanten valde att delta efter informationsbrevet. Därav har informanten haft möjlighet att överväga deltagandet innan intervjun påbörjades (ibid.). Vad gäller materialet från intervjun har hänsyn även tagits till nyttjandekravet, vilket innebär att empirin enbart har använts till denna studie och att det har framställts på korrekt sätt, bland annat genom konfidentialitet (Kalman & Lövgren 2012).

Kvale & Brinkmann (2014) belyser att konfidentialitetskravet innebär att innehållet som forskningen presenterar inte får avslöja källans identitet för att skydda personens integritet. Denna studie har förhållit sig till konfidentialitetskravet genom att anonymisera intervjupersonens namn, arbetsplats, under vilken tidsperiod informanten arbetat på arbetsplatsen samt informantens kön. Informanten deltog i intervjun för att representera ett synsätt och arbetssätt inom socialtjänsten, vilket medför att informanten inte lämnat personlig information som kan identifiera intervjupersonen (ibid.).

Vad gäller studien på Flashback Forum uppstår det emellertid svårigheter i förhållande till de fem etiska riktlinjerna. Internet som forskningsfält är ständigt i förändring vilket medför att det inte finns några generella riktlinjer för etiska förhållningssätt som anses bestående över

tid (Markham & Buchanan 2012). Sveningsson et.al. (2003) beskriver även att alla internetmiljöer har sina egna särdrag beroende på vilket syfte de används till och att det därmed inte går att sätta upp generella regler för studier på internet. Varje undersökning av en internetmiljö kräver på så vis att överväganden grundas utifrån etiska diskussioner (Markham & Buchanan 2012, Sveningsson et. al. 2003).

En återkommande diskussionsfråga inom internetforskning är i vilken utsträckning det som studeras ska definieras som offentlig eller privat. Hur det definieras påverkar vilka etiska överväganden som forskningen kan ställas inför och om ett informerat samtycke anses nödvändigt (Markham & Buchanan 2012). Flashback är ett forum där användare får uttrycka sina åsikter för att upprätthålla allmänhetens yttrandefrihet. Inläggen är därmed skrivna i syfte att läsas av en större publik, vilket gör diskussionstrådarna offentliga. Offentliga texter som är öppna för allmänhetens granskning behöver således inte förhålla sig till det informerade samtycket (Svedmark 2012). Svedmark (2012) problematiserar även att internetanvändare kan vara anonyma och svåra att spåra. Ett etiskt dilemma uppstår på så vis om ett informerat samtycke behöver inhämtas. Denna studie har därmed gjort ett övervägande och har av ovanstående anledningar inte använt sig av informations- och samtyckeskrauet i förhållande till användare på Flashback Forum (ibid.).

I synnerhet avser de etiska överväganden i denna studie att i minsta möjliga mån utsätta individer för eventuell skada. Det kan anses som oetiskt att utföra en dold observation där Flashbacks användare inte är medvetna om att de inlägg de skrivit används för annat ändamål. En anledning är att människorna bakom diskussionstrådarna sannolikt hade intagit en mer återhållsamhet om de hade varit medvetna om att deras inlägg skulle granskas eller analyseras (David & Sutton 2016). Meldré (2002), doktorand i medie- och kommunikationsvetenskap, beskriver att internet kan ha flera olika betydelser för människor. Anonymiteten bidrar exempelvis till att människor ges möjlighet att förmedla öppet om vad de själva önskar och att de dessutom kan kommunicera och uttrycka åsikter på lika villkor (ibid.). En del kan även använda internet för att enklare söka stöd från andra människor som kan relatera och sympatisera (Sveningsson et. al. 2003). På så sätt kan ytterligare en anledning vara att mycket av materialet som finns på Flashback Forum är känsligt och eventuellt sådant som annars är tabubelagt att tala om. Studien har därmed eftersträvat en noggrannhet avseende vad som framställts och hur det framställts. Empiri av privat karaktär har således i stort sett avlägsnats i studien. Kahlman & Lövgren (2012) tar även upp att

nyttan med studien ska diskuteras i förhållande till etiska principer. I denna studie är förhoppningen att skapa bättre förståelse för olika föreställningar om bruk respektive missbruk. Det kan dels påverka bemötandet i socialt arbete och dels få socialarbetare att reflektera över stigmat som begreppet för med sig. På så vis är det också en fördel för studiens giltighet och kunskapsförmedling att människor på Flashback talar på ett öppet och ärligt sätt.

När en undersökning bedrivs på Internet kan det vara förhållandevis enkelt att glömma att det är individer som står bakom de utsagor och uttalanden som studeras (Markham & Buchanan 2012). Likt andra forskningsfält är det av betydelse att i största möjliga mån upprätthålla anonymitet gentemot de individer som förmedlar uttalanden. När forskning bedrivs på Internet kan detta bedömas som relativt enkelt att försäkra konfidentialitet eftersom flertalet på sociala medier skriver under dold identiteten. Denna studie har dock valt att anonymisera samtliga användare som deltar. Även om Flashbacks användare skriver under pseudonym kan det antas att flertalet av dem har skapat en identitet utifrån deras utsagor på forumets diskussionstrådar. Med hänsyn till den aspekten kan det föreligga potentiella risker att presentera de fiktiva användarnamnen i studien. För att ytterligare försäkra anonymitet och konfidentialitet har diskussionstrådarnas titel även anonymiserats för att minska möjligheten att söka upp trådarna och identifiera användarna (Markham & Buchanan 2012, Svedmark 2012).

Avseende intervjun och diskussionstrådarna på Flashback har studien under resultatredovisningen och vid analys tagit hänsyn till hur de båda källorna framställts. Studien har därmed i störst möjliga mån försökt förhålla sig neutral i förhållande till det som framkommer ur materialet. Detta med anledning av att i större utsträckning kunna framhäva en representativ bild av informanten och användarnas föreställningar av ett bruk respektive missbruk.

5.7 Arbetsfördelning

Studiens olika delar och resonemang är gemensamt skrivna, korrekturlästa och bearbetade. I vissa avsnitt har olika stycken fördelats mellan författarna. Dock är inget stycke i slutskedet enskilt fördelat då all text har granskats och utvecklats av av båda författarna. Stycken som har delats upp är främst delar i metodavsnittet där författarna har skrivit preliminära texter.

En del läsning av tidigare forskning och litteratur har även skett på egen hand mellan skrivtillfällena. Inledning, problemformulering, resultat och analys samt diskussion är avsnitt som fullständigt skrivits och diskuterats gemensamt. Under hela processens gång har även vardera författare fått uttrycka sina tankar och idéer. Uppsatsens riktning har diskuterats vid gemensamma skrivtillfällen. Uppsatsen är därmed ett gemensamt verk skapat ur en samarbetsprocess där båda författarna haft lika stort utrymme i utvecklandet av innehållet.

6. Resultat och Analys

Detta avsnitt tar upp resultat som framkommit under bearbetning och analys av det empiriska materialet. Analysdelen består av fyra huvudteman, vilka är uppdelade i varsitt avsnitt som berör olika aspekter avseende bruk och missbruk. De första två avsnitten i denna analys lyfter upp ramar och sociala regler som ett bruk bör förhålla sig till för att inte klassas som problematiskt. Det tredje avsnittet behandlar föreställningar om när ett bruk övergår till ett riskabelt bruk/missbruk utifrån psykisk ohälsa. Avslutande avsnitt beskriver hur ett bruk eller missbruk karakteriseras utifrån sociala och yttre omständigheter, det vill säga förfogandet över resurser och risken att förlora dem.

6.1 Ledig tid och sociala tillställningar

I intervjun med informanten framkommer att det sociala sammanhanget vid alkoholkonsumtion i vissa fall kan vara avgörande för hur socialtjänsten bedömer användningens allvarlighetsgrad. Socialtjänstens generella tankesätt och uppfattningar kan därmed vara influerade av kulturella normer och föreställningar kring alkoholkonsumtion, det vill säga vad som konstruerats som accepterat respektive problematiskt och avvikande från det normativa (Burr 2015). Detta blir framträdande när informanten framhäver sammanhanget kring ”lobbar” som innebär ett omhändertagande av berusade personer:

... men sen också, är det lobbar på avenyn klockan tre på natten ser man det också annorlunda än om det är klockan 11 på förmiddagen på Landala torg liksom. Så det är också någonting som indikerar på någon form av allvar.

I citatet lyfter informanten upp det sociala sammanhanget utifrån två aspekter; tidpunkt på dygnet och plats. Utifrån citatet beskrivs användningen av berusningsmedlet som accepterat och normalt såvida det sker inom en viss tidsram. Däremot framställs användandet som problematiskt om intaget sker på förmiddag eller tidig eftermiddag. På liknande sätt konstrueras konsumtionen olika beroende av platsen den inträffar på. Om alkoholanvändningen sker under en social tillställning såsom vid krogvistelser uppfattas det som normalt medan alkoholanvändning som sker på offentliga platser som inte är avsedda för detta ändamål anses som problematiskt. Därmed går det utläsa att det tydligt förekommer bestämda regler och ramar för det tillgängliga och legala medlet alkohol.

Informanten påpekar även att sociala konstruktioner av alkohol kan ha en inverkan på socialtjänstens arbetssätt och att dessa föreställningar påverkar var socialtjänsten bedömer att gränsen mellan ett bruk och ett missbruk går:

Sitter man på en parkbänk och dricker bedöms det allvarligare än om man sitter hemma och dricker även om det är samma mängd. Såvida man inte sitter hemma och dricker själv för då är det också allvarligt men om man dricker socialt liksom. Jag tror det spelar in definitivt. Narkotika, där säger ju lagen att allt är missbruk.

Utifrån citatet går det urskilja och tolka att dricka hemma men 'socialt' hör samman med ett bruk av alkohol medan sitta 'på en parkbänk' och 'dricka själv' i större utsträckning associeras med begreppet missbruk. Narkotika däremot klassas omgående som missbruk oavsett sammanhang.

Betydelse av sammanhang för Flashbacks användare

Användarna på Flashback Forum belyser likt informanten att sammanhanget kring bruket av alkohol är av betydelse för hur allvarlig användningen uppfattas. Av inläggen går det dessutom att utläsa att narkotikaanvändning bedöms på liknande sätt. Det sociala sammanhanget har därmed en inverkan på hur användarna drar gränsen mellan ett socialt accepterat bruk och för dem ett riskabelt bruk. Från inläggen på Flashback framkommer tre aspekter avseende sammanhanget; 1) När bruket sker, 2) var bruket sker och 3) hur alkoholen eller narkotikan brukas.

Vilken veckodag alkoholen eller narkotikan intas är ett återkommande tema när användarna skiljer mellan ett bruk och början till ett missbruk. Ett mönster framkommer där det anses som mer accepterat att inta berusningsmedel under den vanligtvis lediga tiden, det vill säga från och med fredagskväll till söndagskväll. Nedanstående citat är svar på två olika trådskapares diskussionsfrågor om deras helgkonsumtion av alkohol och narkotika ska klassas som ett missbruk:

Var i ligger problemet? Om han/hon begränsar sitt BRUK till 1-2 gånger i veckan, på sin lediga, fria tid så gör det väl inte han /hon till missbrukare? (Tråd 1: Narkotika)

Eftersom att du skriver att det bara är på helg så ser jag ingen alkoholism i bilden, bara vanligt festbeteende... (Tråd 8: Alkohol)

Citaten visar att så länge användning sker på en 'helg' eller på den 'lediga' 'fria' tiden så anses konsumtionen enbart som ett brukande av berusningsmedlen. Genom dessa utsagor kan det även tolkas att användning under andra tidsramar anses problematiskt. Liknande konstruktioner av accepterat bruk kopplat till tid framkommer i Macfarlane & Tuffins (2010) studie om konstruktioner av alkoholkonsumenter. För den funktionella konsumenten ska bruket ske efter arbetstid och intas för nöje eller i avslappnande syfte. Utifrån de sociala ramarna för ett bruk som användarna på Flashback beskriver kan det tolkas att ett liv på veckodagarna och ett liv på helgerna bör särskiljas. Detta för att fortsatt kunna ta ansvar och även få möjlighet till rekreation genom berusning.

Till skillnad från helgkonsumtion anses emellertid konsumtion under vardagar som ett varningstecken på riskabla vanor. I det förstnämnda citatet belyser en användare att trådskaparens användning av narkotika kan utvecklas negativt om denne inte fortsätter att begränsa sin konsumtion till helgdagar:

Du verkar må bra /.../ och har självdisciplinen att inte göra något på vardagar. Jag tycker att du ska fortsätta ha kul så länge ingen skadas av det men om du bryter och börjar unna dig på vardagar så kommer du gå sakta men säkert ner till ett sänkt välmående... (Tråd 1: Narkotika)

Föreställningarna om det problematiska bruket är även tidsberoende där vissa tidpunkter på dygnet framställs som exempel på att personen börjar avvika från det accepterade bruket. Nedan presenteras två citat, ett citat med trådskaparens diskussionsfråga om hur en alkoholist definieras och därefter ett citat som avser att svara på diskussionsfrågan:

Det var en person här på flashback som startade en tråd om att dricka vodka på morgonen vilket jag tolkade som lite alkoholist-varning. Det fick mig dock att tänka till, när räknas en person egentligen som en alkoholist?

När man tar första groggen innan man borstat tänderna. Då är man i vart fall på jävligt god väg. (Tråd 10: Alkohol)

Citaten visar på att 'morgon' och 'vardagar' är av betydelse för föreställningen om ett riskbruk eller början till missbruk utifrån en tidsaspekt. Indirekt går det således att utläsa att ett bruk av berusningsmedel på eftermiddagen/kvällen är mer godtagligt än tidigt på dagen, vilket även informanten belyser som en indikation avseende sammanhanget. Det framkommer emellertid flertalet inlägg om alkohol- och narkotikaanvändning som inte förhåller sig inom tidsramarna. Detta ses dock inte som riskfyllt om användningen kan rättfärdigas med att det sker på speciella tillfällen såsom under semester, högtider eller utomlandsvistelser. Vid sådana tillfällen anses det accepterat att bryta mot ovannämnda tidsaspekter.

Var alkohol och narkotika intas spelar även in på hur konsumtionen uppfattas. Användarna belyser att alkohol förväntas konsumeras i olika sociala sammanhang under sociala tillställningar. Liknande föreställningar framställs i förhållande till narkotika, det vill säga att intaget av olika substanser i många fall sker tillsammans med andra.

Fredagar efter lunch fylls mina sociala medier av festinbjudningar, middagsbjudningar och andra tillställningar som önskar min närvaro. Precis som för många andra droganvändare så umgås man gärna med likasinnade. (Tråd 6: Alkohol & Narkotika)

Dricker du i sociala sammanhang på krogen/fest eller med vänner en-tre gånger i veckan så skulle jag inte kalla det alkoholism. (Tråd 8: Alkohol)

Utifrån ovanstående citat kan det tolkas att användningen av beroendeframkallande medel anses mer accepterat om det sker 'i sociala sammanhang' och under sociala 'tillställningar'. Det leder till en tolkning att det anses mer problematiskt att konsumera utan sällskap av andra, vilket användarna framförallt belyser i relation till alkohol och som även indikeras av informanten. Avseende narkotika är denna föreställning dock inte framträdande på Flashback även om det indirekt kan tolkas utifrån användarnas utsagor. Framförallt då användarna i flertalet fall anger att de umgås med likasinnade. Nedan följer två citat som belyser betydelsen av det sociala umgänget vid alkoholanvändning:

Känner du dock att du vill bli full på en måndag, tisdag eller liknande och ingen vill följa med dig så du tar dig till närmaste krog eller systembolag och super ensam så skulle jag säga att man har problem med alkoholen. (Tråd 8: Alkohol)

En vän till mig super **alltid** på helgerna, även om han sitter ensam hemma en fredagskväll dricker han sig kraftigt berusad /.../ det är just det att han dricker sig full även när han är ensam som jag tycker är konstigt. (Tråd 10: Alkohol)

Detta visar på att det inte enbart är tidpunkter och var konsumtionen sker som har betydelse för uppfattningen om bruket utan även hur det konsumeras. Citaten indikerar på att vara 'ensam' är förknippad med föreställningen om ett problematiskt bruk. Liknande föreställningar mellan missbruk och ensamhet finner Abrahamsson (2004) i studien om unga vuxnas definitioner av problematisk alkoholkonsumtion. I studien beskriver vissa respondenter alkoholisten som socialt isolerad och att intag av alkohol sker i ensamhet. En anledning till att konsumtion i ensamhet problematiseras av användarna på Flashback kan härledas till att alkohol i det svenska samhället symboliseras med social samvaro. Ensamheten avviker därmed från denna föreställning (Johansson & Lalander 2013). Till skillnad från alkohol är narkotika inte socialt integrerat och accepterat i lika stor utsträckning i samhället. Detta kan vara en anledning till varför ensamhet inte är lika framträdandet i

användarnas beskrivning av ett problematiskt/riskfyllt narkotikaanvändande. Narkotika är i och med lagstiftningen inte accepterat att bruka överhuvudtaget, vilket kan medföra att det inte framkommer värderingar angående sällskap eller ensamhet i lika hög grad.

Sammanhanget kring alkohol-och narkotikaanvändning har därmed inverkan på hur användarna på Flashback uppfattar (miss)bruket. Vad användarna avser med socialt sammanhang är tidpunkt på dygnet, veckodag, var berusningsmedlen används och hur det används. Dessa tre aspekter har utgjort framträdande föreställningar i diskursen om hur man talar om och uppfattar ett bruk respektive ett riskfyllt bruk. Det har dock framkommit en motdiskurs till det dominerande synsättet, vilket visas i nedanstående citat:

I Sverige klassas man som alkoholist om man har en oöppnad öl i kylan på en vardag. Däremot är det helt okej att dricka sig medvetslös så länge det sker mellan 18.00-02.00 en fredags-eller lördagskväll. Däremot är det aldrig okej att dricka ensam, nånsin. Inte ens på helger. Då är man alkoholiserad. Alkohol måste intas mellan ovan stipulerade klockslag och veckodagar och endast i grupp. Sker detta är man 'social' och 'kopplar av efter en veckas slit och släp'. Sker alkoholförtäring vid någon annan tidpunkt eller utan ovan nämnda sällskap så har man alkoholproblem och bör övergå till helnykterism. (Tråd 10: Alkohol)

Tonläget i inlägget tolkas som sarkastiskt och anses därmed som ifrågasättande i förhållande till aspekterna tid/veckodag och ensam/sällskap. Citatet tolkas inte enbart som kritiskt till den framträdande diskursen på Flashback utan även till samhällets dominerande föreställningar om en normal konsumtion. Inläggets innehåll kan ses som ett ifrågasättande av samhällets sociala konstruktioner om vart gränsen mellan ett bruk och ett missbruk går. Likt detta beskriver Sahlin (2013) att en problematisering och en medvetenhet om sociala konstruktioner kan visa på att dessa inte är oundvikliga och behöver inte nödvändigtvis representera sanningen. Föreställningar som citatet lyfter fram säger exempelvis inte i sig något om allvaret i konsumtionen. Att ha 'en oöppnad öl i kylan' skulle förmodligen de flesta se som mindre oroväckande än att 'dricka sig medvetslös'. Citatet vill dock visa på hur dessa företeelser förändras genom att lägga till aspekterna 'tidpunkt' och 'ensam' och att allvaret då uppfattas annorlunda.

6.2 Självkontroll och en vit månad

Att använda sig av berusningsmedel är som påvisat kopplat till ledig tid och till sociala sammanhang. För att det ska ses som ett accepterat bruk är det dock inte enbart de faktorerna som har en betydelse. Det framgår även att personer bör använda berusningsmedel på ett kontrollerat och acceptabelt sätt under dessa tillfällen. Under intervjutillfället beskrivs följande:

Lobbar är också någonting som indikerar på riskfaktorer om det kommer in flera stycken./.../ Om det kommer två eller tre lobbar i loppet av en månad.

En "Lob" enligt Lag (1976:511) om omhändertagande av berusade personer, är en omständighet som inom socialtjänst antyder på att en person hamnat i riskzonen. Genom ett sådant omhändertagande uppmärksammas personen och kommer till kännedom hos socialtjänsten. Polisen har vid dessa tillfällen behövt ingripa och det kan därmed ses som en faktor på kontrollförlust hos personen och tecken på att det gått överstyr, i synnerhet om detta sker upprepade gånger. Detta på grund av att personen uppenbart visat ett oacceptabelt berusat beteende enligt 1 § LOB. Avseende narkotika belyser informanten dock att lagstiftningen klassar allt som ett missbruk, således kan det alltid ses som ett risktagande oberoende kontroll eller kontrollförlust.

Betydelsen av kontroll för Flashbacks användare

I bearbetningen av materialet från Flashback Forum framkommer även kontroll som en betydande faktor för hur allvarlig en konsumtion av narkotika eller alkohol kan uppfattas. En trådskapare i 20-årsåldern som uttrycker en oro över sin alkoholkonsumtion och som inte kan motstå alkohol under helger får bland annat följande svar:

Får du blackout? Vaknar du dagen efter utan att kunna gå först efter en återställare? Kan du inte gå in på vanliga affärer utan att drabbas av en stark lust att åtminstone köpa 3,5or?/.../ Inte? Nja, då är det nog inte alkoholproblem utan ungdomligt partande. Även om en vit månad knappast lär skada. (Tråd 8: Alkohol)

Vid en annan diskussionstråd uppmanas trådskaparen av ett flertal användare att ta ett uppehåll från alkoholen för att få svar på hur dennes alkoholkonsumtion ska karakteriseras.

Nedanstående citat visar på detta:

Testa att inte dricka på 3-5 veckor så kommer du få svar på många frågor. (Tråd: 7 Alkohol)

Påtagligt av första citatet är att en person inte bör ha starka begär efter alkohol. Alkoholen ska inte vara en 'återställare' som en person behöver för att exempelvis komma upp på morgonen. När en person väl dricker ska det dessutom inte gå till det stadiet att det blir en 'blackout', vilket kan tolkas som en kontrollförlust. Kontrollförlust är även något som går att utläsa i informantens svar men i det fallet i samband med ett omhändertagande av en person som inte kan ta hand om sig själv till följd av berusning. Ovanstående aspekt går även att koppla till det som Abrahamson (2004) finner. En påtaglig faktor som beskrivs som avgörande för om en person anses som storkonsument av alkohol eller alkoholist är kontrollen när de dricker. Macfarlane & Tuffin (2010) tar även upp kontroll i sin artikel i förhållande till att funktionella alkoholkonsumenter har förmågan att ta ett uppehåll mellan tillfällena. Den aspekten går även att urskilja i båda citaten. Ett upprepat råd som användarna på Flashback Forum ger till alkoholkonsumenter som visar oro eller har funderingar över sin alkoholanvändning är att de ska testa att ta ett uppehåll. Att kunna kontrollera och motstå alkohol en längre period, exempelvis en 'vit månad' eller '3-5 veckor', kan på så vis ge en bekräftelse att bruket inte är riskfyllt. Det första citatet indikerar även på att ett högt och frekvent alkoholintag i ung ålder ses som ett naturligt beteende, vilket är en föreställning som framkommer upprepade gånger i användarnas inlägg. Att en person i 20 årsåldern oroar sig för att ha ett missbruk negligeras av användarna även om personen i fråga uttrycker en svårighet med att motstå alkohol under helgdagar. Johansson & Lalander (2013) beskriver alkohol i den svenska kontexten som en symbol för befrielse från krav och discipliner. I relation till detta kan en tolkning göras att det förekommer en rådande uppfattning hos användarna att ungdomar i den åldern inte erhållit sig tillräckligt med ansvarsområden, förpliktelser eller krav ännu (bortsett från arbete/skola). På så vis är reglerna om kontroll och förmågan till uppehåll inte lika strikta vid 'ungdomligt partande'. Ju fler förpliktelser, exempelvis relationer och familjebildning, desto mer kan en kontrollförlust övergå till ett missgynnande.

Vid användning av narkotika är även kontroll över beteende och förmågan att ta ett uppehåll återkommande teman. Nedanför följer två exempel där användare svarar på trådskaparens utsaga om att ha tagit narkotika även att denne sedan tidigare intalat sig själv att vara nykter under helgen det intogs:

Då du inte lyckas hålla dig borta från drogerna när du bestämt dig för att vara nykter en helg så tycker jag att varningsklockorna ringer. Det är bättre att stanna upp och känna efter innan det är för sent. Testa att vara nykter en månad och se hur det går. Går det inte tycker jag att du bör göra något åt din situation, ju tidigare du gör något åt det ju bättre. (Tråd 1: Narkotika)

Så länge man känner att man kan kontrollera det och skippa drogerna några helger utan problem och kan tacka nej även om det erbjuds, så anser iallafall jag inte att man är missbrukare! (Tråd 1: Narkotika)

I citaten går det att se att liknande regler angående 'kontroll' som beskrivs i samband med alkoholkonsumtion kan utläsas vid narkotikaanvändning. Dessa föreställningar är återkommande hos flera användare på Flashback Forum. En styrka bör finnas för att motstå det som vanligtvis intas och om en person på så vis visar svaghet för frestelser ses det som ett tecken på att personen utvecklat ett riskabelt bruk.

Ytterligare en varningssignal som diskuteras i trådarna är när ett begär efter alkohol och narkotika får kontrollen över individens tankeverksamhet under nykterhet, vilket är en aspekt som informanten inte berör. I citatet nedan beskriver en användare en metafor från högstadiet för att belysa ett riskbruk:

Kommer ihåg ett fetto som gick i min klass. Varje rast skulle han absolut dra ner till Coop och köpa in en 200g Marabou, en stor påse chips eller vid vissa tillfällen en hel jävla tårta (sådana där Frödinge varianter). Dessa gjorde han sitt bästa för att bjuda bort så att han inte 'skulle behöva äta lika mycket själv'. När jag frågade honom varför han inte bara lade in resten i skåpet och sparade till senare svarade han 'Det

går inte för då skulle jag bara tänka på den hela tiden. (Tråd 2: Narkotika)

Nedan följer även två citat som berör dessa omständigheter i relation till alkohol.

Användarnas inlägg är svar på discussionsfrågor om vad som karakteriserar ett riskfyllt bruk:

När alkoholen alltid finns i tankarna, vad man än gör i princip. Att man planerar sitt liv kring inköpen av alkohol och när, var och hur man ska dricka den. (Tråd 10: Alkohol)

Skulle säga att dom största varningssignalerna enligt mig är:

- Du tänker på alkoholen hela tiden, dygnet runt i princip. Du längtar tills du får dricka. Hur ska du få tag i det... (Tråd 8: Alkohol)

I ovanstående citat går det utläsa att när det 'alltid finns i tankarna' är en central beskrivning för vad som karakteriseras som varningssignaler. När en person 'längtar' efter berusningsmedlet betraktas det som ytterligare en faktor som särskiljer det riskfyllda bruket från ett normalt. I metaforen från högstadiet kan det även utläsas att det är svårare att motstå om det finns tillgängligt då berusningsmedlet i högre grad övertar kontrollen över tankarna. Att personen som beskrivs i citatet behöver bjuda bort resterande kan tolkas som en strategi för att återfå kontrollen över tankarna och stilla begäret. Personen får på så vis även kontroll över sitt intag genom att begränsa tillgången.

Återkommande i diskussionerna på Flashback Forum avseende alkohol och narkotika är dock att kontroll/kontrollförlust är individuellt. Detta kan tyda på en motdiskurs gentemot den framträdande föreställningen som presenterats tidigare, det vill säga att kontroll är när personen har förmågan att avstå berusningsmedlet under längre perioder. Nedanstående citat visar på detta:

Vissa dricker 30 öl i veckan utan att det påverkar dem särskilt negativt, vissa dricker sju gånger om året och fuckar upp allting. (Tråd 8: Alkohol)

Detta citat visar att en person kan ha självkontroll även om konsumtionen är frekvent utan längre uppehåll. Det går därmed att utläsa att personens individuella förhållningssätt kring berusningsmedlet och förmåga att inte låta det gå ut över annat eller andra har en betydelse. Ett flertal användare är även noggranna med att indikera att det handlar om den subjektiva upplevelsen och att det är upp till individen själv att bedöma om dennes konsumtion är riskfylld eller har utvecklats till ett missbruk. Detta kan tolkas som en liberal diskurs där självbestämmande hos användarna värderas högt. Självbestämmanderätt kan ses som en motsats till de ”lobbar” enligt LOB (1976: 511) som informanten talar om då de är ett ingripande från myndigheter som inskränker på individens autonomi. Diskursen om självbestämmande på Flashback kan på så vis analyseras som ett slags motstånd mot den diskursiva makten som Thomassen (2007) talar om, det vill säga att människor med makt har företräde att bedöma individers egenskaper i enlighet till de normer och dominanta föreställningar som råder. Genom att tillåtas beskriva ”sanningen” om sin egen situation motstrids på så vis den diskursiva makten. Vissa användare kan i motsatt till ovanstående påvisa och belysa just den makten som institutioner har vad gäller bedömning av narkotikaanvändning:

Kanske när läkare eller socialen antecknar ‘missbrukare’ i dina papper? (Tråd 3: Narkotika)

Det är svårt att göra en tolkning om ett sådant citat är skrivet sarkastiskt. Om så är fallet kan även detta tyda det på en kritisk inställning mot den diskursiva makten som socialarbetare och yrkesverksamma inom socialt arbete har när de kategoriserar och bedömer människor som de kommer i kontakt med. Detta likt Foucaults beskrivning att institutioner genom sin kontroll försöker normalisera människor genom att urskilja det avvikande och bedöma dem i förhållande till normaliteten (Thomassen 2007). Att användarna återkommande förhåller sig kritiska mot den svenska officiella narkotikadiskursen går inte att undgå i det empiriska materialet. Detta påvisas främst genom självkontrollen som behandlats i detta avsnitt och att ett flertal användarna distanserar sig från benämningen missbruk, likt informanterna i Rødner (2005) studie om narkotikaanvändare som talar om ett narkotikabruk. Bland Flashbacks användare går det även att urskilja de “socialt integrerade narkotikaanvändare” som Rødner (2005) studerar, det vill säga de som anser att narkotikaanvändningen inte låter dem styras. Enligt dem är det på så vis ett “bruk” av narkotika, vilket går under samma regler som målas

upp kring ett alkoholbruk. Detta är en motsats till lagstiftningen och det informanten säger då all illegal användning av narkotika definieras som ett missbruk.

Rolf et. al. (2009) visar i sin studie hur självkontroll används av de kvinnliga respondenterna för att rättfärdiga ett bruk, dock avseende alkohol. Detta för att en hög alkoholkonsumtion hos kvinnor kan anses som mer stigmatiserat. Därmed kan en möjlig tolkning vara att ett liknande behov finns att rättfärdiga narkotikaanvändning genom självkontroll då det i samhället ännu är oacceptabelt och stigmatiserande på grund av den restriktiva narkotikalagstiftningen.

6.3 Verklighetsflykt och psykiskt mående

Det har redan framförts en rad omständigheter som anses vara de ramar en person bör förhålla sig till för att användningen ska uppfattas som ett normalt bruk. Även om dessa indikationer överskrids är det relativt sällsynt att individer på eget initiativ tar kontakt med vuxenheten på socialtjänsten. Informanten belyser att det är vanligt förekommande att individer kommer i kontakt med vuxenheten på uppmaning av andra enheter inom myndigheten, vilka i den kontakten har uppmärksammat ett missbruk. Informanten beskriver att yrkesverksamma inom andra områden kan märka att något inte står rätt till i individens livssituation. Ett exempel som ges på detta är när en hjälpsökande medverkar i ett program för arbetsträning:

Personen går dit men sedan sjukskriver sig och det här är ett mönster som hela tiden upprepar sig och man börjar gå vidare och undersöka vad det här handlar om. Och om man då får tydliga tecken på att här finns ett missbruk, det är väl där diskussionen börjar föras då.

Ur ovanstående citat kan det utläsas att det anses kunna föreligga ett missbruk om en individ uppvisar ett upprepat 'mönster' med att avvika från dagliga skyldigheter. Missbruk kan därmed relateras till individer som uppvisar en form av passivitet och som saknar den psykiska orken att ta tag i vardagliga sysslor. Passiviteten konstrueras i detta sammanhang som avvikande, vilket leder till att det uppmärksammas av socialtjänsten och att socialsekreterare bedömer att det behövs ytterligare utredningar. Ett sätt att uppmärksamma missbruk anses därmed vara om individen flyr från verkligheten och vardagliga åtaganden.

Betydelsen av berusningsens intention för Flashbacks användare

Avseende den psykiska hälsan belyser användarna på Flashback att motivet till användningen är av betydelse för hur bruket ska karakteriseras. Den påfallande föreställningen är att alkohol-och narkotikaanvändning är ett bruk om konsumtionen inträffar i syfte att roa sig och vara social. Vid dessa omständigheter konstrueras konsumtionen som ett normalt bruk, vilket inte bedöms som oroväckande. Användarna betonar däremot att användningen av alkohol och narkotika uppfattas som varningssignaler om det sker som ett försök att förbättra den psykiska hälsan:

Fick höra en gång av en klok kis om missbruk. Han sa att när man använder för att fly istället för att förhöja verkligheten, så missbrukar man. (Tråd 3: Narkotika)

Att smita undan verkligheten för att det blir enklare så... där är väl där ett missbruk börjar. (Tråd 6: Alkohol & Narkotika)

Ur ovanstående citat går det att utläsa att 'fly' verkligheten karakteriseras med ett missbruk eller en början på ett missbruk, vilket även går att utläsa ur informantens utsagor. Skillnaden är emellertid att användarna talar om denna flykt i relation till det psykiska måendet snarare än ett avståndstagande från samhällliga skyldigheter. Denna omständighet kopplat till personens psykiska hälsa står i motsats till att 'förhöja verkligheten', vilket konstrueras som den normala intentionen med konsumtionen av både alkohol och narkotika. På liknande sätt konstrueras missbrukaren i Rødners (2005) artikel. Rødner finner att informanterna i studien har större benägenhet att karakterisera missbrukarens personlighet som orsaken till missbruket snarare än drogerna. Detta för att missbrukaren anses ha en svag personlighet som medför att narkotika används i syfte att fly verkligheten och personliga problem. För att kunna uppnå denna flykt behövs det därmed ständigt nya intag av berusningsmedel, vilket gör att sådana omständigheter i större utsträckning anses utveckla ett missbruk (ibid.). I ovanstående citat går det att utläsa liknande personliga svagheter i användarnas bild av ett missbruk. Formuleringen 'för att det blir enklare så' kan tolkas som att ett missbruk förekommer när personen tar genvägar i livet för att undvika att behöva handskas med vardagliga problem. Något som informanten även belyser som en varningssignal och en anledning till att utreda personens livssituation mer ingående. Verklighetsflykt kan därmed

ses som ett riskfyllt bruk av användarna på Flashback och ett sätt att lindra ett negativt psykiskt mående. Ytterligare ett exempel på detta är nedanstående citat:

Kan du inte hålla dig ifrån det helt utan att må dåligt så har du nog ett missbruk. (Tråd 6: Alkohol & Narkotika)

I citatet framgår det att personens mående är av betydelse för hur användningen karakteriseras. Rødner (2005) beskriver att genom att analysera vad som hör till en diskurs och hur det konstruerar normalitet kan även det som kategoriseras som onormalt utläsas. På motsvarande sätt går det dessutom att tolka vad ett missbruk inte är genom att identifiera vad ett missbruk karakteriseras av. Citatet visar att 'må dåligt' på grund av nykterhet är förknippat med ett tänkbart missbruk. Därmed kan ett bruk tolkas vara när en person inte upplever någon nämnvärd skillnad avseende det psykiska måendet innan, under och efter ett intag av alkohol eller narkotika.

En motdiskurs avseende psykisk hälsa som framkommer är att måendet kan försämrans på grund av yttre påverkan och inte av berusningsmedlet i sig. Detta framkommer via en trådskares beskrivning av sin livssituation, vilken främst beskrivs i positiva ordalag men som leder till ett ifrågasättande på grund av omgivningens reaktioner:

Varför jag ifrågasätter mig själv är när nära och kära kommer och häver ut sig att jag behöver hjälp 'det händer ingenting, vi har märkt en personlighetsförändring' etc. Det är när någon utifrån häver ut sig såna grejer jag mår dåligt över mitt bruk och funderar på att göra något åt det. Annars tänker jag inte på det och kör mitt egna race. (Tråd 5: Narkotika)

Sammanfattningsvis indikerar citatet att det är först när 'nära och kära' eller 'någon utifrån' kommenterar trådskares bruk som det psykiskt mående påverkas. Ovanstående tyder på att ett bruk övergår till ett missbruk när någon utomstående reagerar på konsumtionen eftersom det först då uppfattas som ett problem. Denna omständighet kan ses som ett resultat av att omgivningen stämplar trådskares bruk som avvikelser i relation till det som uppfattas normalt. Detta blir i synnerhet framträdande när användaren återger i citatet vad omgivningen uttryckt: 'kommer och häver ut sig att jag behöver hjälp'. Sociologen Becker (2006) förklarar

att reaktioner och sanktioner från omgivningen utdelas när samhällets förväntningar inte efterföljs då personen bryter mot samförstådda regler. Att stämplas som avvikare kan på så vis ha en negativ påverkan det psykiska måendet. En användare talar emot ovanstående citat och påpekar att trådskaparen enbart försöker minimera drogens negativa påverkan för att på så vis kunna fortsätta användningen:

Jag har egna erfarenheter och jag har studerat missbruks- och beroendepsykologi (seriös forskning, inte vinklad propaganda).

Missbruk, speciellt i tidiga stadiet, är ren förnekelse och självbedrägeri.

Det TS säger hör man nästan alla säga i början, TS är ett typfall.

(Tråd 5: Narkotika)

Citatet visar på en motdiskurs till ovanstående resonemang om att omgivningen orsakar de negativa konsekvenserna på den psykiska hälsan. Användaren belyser att 'förnekelse' och 'självbedrägeri' anses vanligt förekommande i relation till missbruk. Det kan tolkas att användaren anser att trådskaparen blundar för de verkliga problem som existerar. Liknande sätt att beskriva ett missbruk framkommer även i Rødners (2005) artikel där missbrukare karakteriseras med en omedvetenhet över problem i den egna situationen. Förnekelse kan därmed utläsas som en strategi för att rättfärdiga ett fortsatt problematiskt användande av berusningsmedlet.

6.4 Sociala resurser går förlorade

När en person utvecklat ett problematiskt användande av berusningsmedel kan detta uppmärksammas av omgivningen, framförallt av de sociala relationerna som den berörande har i sin omgivning. Detta påvisades i föregående avsnitt, där berusningen som i sin grund förknippas med nöje och social gemenskap övergår till verklighetsflykt och ett psykiskt försämrat mående. Dessa faktorer kan även föra med sig flera negativa konsekvenser i en persons liv i fråga om resurser. Wåhlin (2012) påpekar att varningssignaler för en kritisk situation exempelvis är när en person inte klarar av eller missköter arbete och ekonomi samt förlorar sitt boende. Informanten beskriver liknande faktorer som väsentliga när socialtjänsten blir vaksamma i ett ärende:

Det är också så om någon går väldigt snabbt från att ha en hyfsat bra situation, inte nödvändigtvis att man klarar av ett jobb men iallafall att man har någon form av stabilitet och så plötsligt börjar det gå utåt snabbt, man förlorar sin lägenhet till exempel. Den typen av sociala indikationer, man förlorar arbete och lägenhet och många anhöriga hör av sig och är oroliga.

Sammanfattningsvis går det att utläsa från citatet att det gått alltför långt när en person börjar att förlora det som uppfattas som 'stabilitet' från omgivningen. En förutsättning är emellertid att dessa stabila resurser existerar från början för att en sådan förändring ska uppmärksammas. Som informanten antyder är det något som personen 'förlorar', exempelvis en lägenhet. Anhöriga kan dessutom inte kontakta socialtjänsten och visa oro om personen i fråga inte har några anhöriga. Påtagliga tecken på att ett alkoholbruk övergått till ett alkoholmissbruk handlar därmed om en förändring beträffande sociala resurser.

Avseende narkotika belyser dock informanten att en person alltid riskerar negativa konsekvenser på grund av sitt illegala bruk. Informanten uttrycker följande:

... man utsätter sig ju för risker. Det handlar ju faktiskt om att det är illegalt och det i sig är att gå över en gräns. /.../ Det är ju ett tecken på ett annat risktagande kanske på något sätt.

På så vis går det att tolka att denna stabila gräns och risken att förlora resurser passeras snabbare i relation till narkotika då det som informanten uttrycker är ett 'risktagande' i sig. Därmed kan detta skapa mer oro och uppmärksammas från omgivningen i högre utsträckning. På grund av att det är illegalt kommer personen i fråga alltid att mötas av motstånd i samhället då det avviker från normerna och är konstruerat som oönskat, exempelvis via drogtester på arbete eller risken att förekomma i belastningsregistret.

Betydelsen av sociala resurser för Flashbacks användare

På Flashback är dessa faktorer även påtagliga tecken på att ett riskabelt bruk har påbörjats. Skaparen till nedanstående diskussionstråd där citaten är hämtade ställer en öppen diskussionsfråga om vad som skiljer ett bruk från ett missbruk vid alkoholkonsumtion:

Upprepat bruk som leder till att individen misslyckas med att fullgöra sina skyldigheter på arbetet, i skolan eller i hemmet. (Tråd 10: Alkohol)

Att lova ungarna som man älskar att göra en utflykt på en söndag och ändå ta det sista glaset på lördagskvällen som gör att man inte klarar av söndagsutflykten är en varningsklocka som ska tas på allvar. (Tråd 10: Alkohol)

Liknande svar återkommer även i andra diskussionstrådar, där användarna visar att ett problematiskt bruk inletts när alkoholen prioriteras framför andra viktiga områden:

... om du ser det viktigare att lägga pengarna på alkoholen än att betala sina räkningar /.../ så ja, då bör du uppsöka en beroendemottagning. (Tråd 9: Alkohol)

Det som går att utläsas av citaten är att användarna associerar ett riskfyllt alkoholbruk till att en person 'misslyckas' i olika livsområden, såsom arbete, skola och i sociala relationer. Dessa kan tas till uttryck i exempelvis förpliktelse eller löften som bryts. Andra citatet visar att det kan handla om ett löfte till någon som värdesätts högt, men att bruket ändå tillåts att komma emellan. Tredje citatet visar att ett bruk övergår till ett missbruk om alkoholen blir viktigare i personens liv än att betala räkningar, exempelvis en hyra där tak över huvudet tillhör ett grundläggande behov. Detta försummar tids nog ett förtroende gentemot anhöriga eller hyresvärd och personen riskerar att förlora något, vilket är något som även informanten betonar. Att alkoholen prioriteras ses därmed som en riskfaktor av användarna. På diskussionstrådar som rör narkotika kan även det ovannämnda belysas på ett liknande sätt. Två exempel som berör narkotikans inverkan på olika livsområden är följande:

När man väljer drogen före allt annat, så är det ett missbruk enligt mig. (Tråd 3: Narkotika)

Sköter du ditt liv i övrigt? (Jobb/skola, hygien, kompisar familj, ekonomi). Om ja: Grattis, du missbrukar inte. Om nej: Grattis, du missbrukar. (Tråd 2: Narkotika)

Som citaten visar är idén om resurser och sociala relationer även förekommande vid användning av narkotika, där det normala för ett bruk är att personen 'väljer' och 'sköter' resurserna före drogen. Om en person lyckas upprätthålla ett arbete, utbildning, boende och goda relationer anses inte personen befinna sig i en riskzon för att utveckla ett missbruk. En koppling går att göras till respondenterna i Nettleton et. al (2012) artikel om narkotikamissbrukare under behandling. De anser sig själva som avvikande och jämför sig själva i kontrast till det normativa, vilket för dem innebär social stabilitet innehållande de ovannämnda sociala resurserna. De sociala resurserna blir en bidragande faktor och en måttstock för vart på skalan mellan ett bruk och missbruk en person befinner sig (ibid.). Detta kan därmed förstås och kopplas till den samhällseliga konstruktionen om vad som är ett normativt och önskvärt liv även när föreställningarna i citaten från Flashback studeras. Desto mer avvikande från normer en person är till följd av sitt användande av alkohol eller narkotika desto allvarigare och stigmatiserat ses användandet. Detta är en central aspekt som är återkommande i alla diskurser som analyseras. Återigen går det att koppla till Foucaults synsätt där personer bedöms utifrån det normativa och kategoriseras om de avviker (Thomassen 2007)

Ytterligare en framträdande bild av ett missbruk är när en person inte tar ansvar för konsekvenser och hittar istället andra som de kan skuldbelägga när den sociala stabiliteten förloras. Nedanstående citat visar på att personer med missbruksproblem har en tendens att projicera sina känslor på utomstående:

Något typiskt missbrukare är att de pekar med hela handen på samhället, poliser, socialen och så vidare och kan inte ta något ansvar själva. Vad fan spelar det för roll vad samhället gör? (Tråd 4: Narkotika)

Citatet påvisar att personer med ett missbruk kan beskylla 'samhället' för sin utsatthet även om det finns ett individuellt ansvar. Nakken (1996) belyser att detta är en strategi till följd av skam och en känsla av att bli trakasserad av omgivningen, vilket även kan kopplas till det som informanten belyser om att anhöriga börjar visa oro och vänder sig till socialtjänsten. Genom att skjuta skulden på andra eller yttre omständigheter hanteras den inre stressen och ilskan över att befinnas i en utsatt och avvikande position (ibid.). En annan användare belyser

på motsatt sätt att det är just samhället och dess lagstiftning som orsakar problem till följd av narkotikaanvändning, i detta fall cannabis:

Känner flera 'cannabissmissbrukare' som röker dagligen, har heltidsjobb, egna firmor och tar hand om familjen, har empati och bryr sig. Varför dem ljuger om sitt bruk handlar mer om att konsekvenserna som lagen skulle ge dem skulle radera allt för dem.
(Tråd 4: Narkotika)

Citatet visar att användning av narkotika inte behöver leda till de signalement, det vill säga ett förlorande av sociala resurser och stabilitet, som inkluderas i idén om ett missbruk. Detta indikerar återigen på en föreställning Rødner (2005) beskrivning av "socialt integrerade narkotikaanvändare" som inte skiljer sig från övriga samhällsmedlemmar. Kopplat till sociala resurser läggs det fram en föreställning om att det inte är missbruket som leder till att personen riskerar att 'rasera allt'. Istället pekar användaren på den samhällskontext personen lever i. Goffman (2014) talar om att personer på grund av ett stigma kan leva dubbelt, det vill säga att en del av identiteten döljs för vissa människor på grund av att det skulle leda till en stigmatiserad position. En tolkning kan därmed göras att användaren menar att det är stigmat som ett illegalt användande för med sig som ger negativa konsekvenser för personen. Ett stigma som uppstår på grund av den svenska lagstiftningen samt de normer som är präglade av den. Därmed 'ljuger' flera om sitt användande för att förhålla sig diskret inför omgivningen. Personen tar i och med sitt illegala missbruk en risk i förhållande till arbetsmöjligheter, hyreskontrakt och goda relationer etc. då det klassas som kriminellt. Något som även informanten påpekar som ett risktagande vid narkotikaanvändning.

7. Sammanfattning & Slutdiskussion

I denna studie framkommer att användarna på Flashback Forum i synnerhet pekar på riskfaktorer med ett bruk. Allvarlighetsgraden för användningen av alkohol och narkotika bedöms utifrån hur personen förhåller sig till faktorer såsom tidpunkt på dygnet, veckodag, sociala tillställningar/omständigheter, psykiskt mående och kontroll. Detta är av betydelse för om en person bör oroa sig och se över sin användning av alkohol och narkotika. En framträdande bild i diskussionerna av både alkohol och narkotika är att de är kopplat till sociala tillställningar, såsom festinbjudningar och umgänge med vänner. Därav kan det ses

som att användande av berusningsmedel framförallt har en social betydelse där det snarare kan berika det sociala livet än att skapa problem. Firande med alkohol kan exempelvis ses som en naturlig ritual i den sociala samvaron enligt Johansson & Lalander (2013). En förutsättning för detta är dock att det håller sig inom ramarna för vad diskursen talar om som ett normalt bruk.

Vilka är då föreställningarna för ett acceptabelt normalt bruk enligt diskursen på Flashback? Ett bruk karakteriseras och framställs i stora drag som ett användande av berusningsmedel under ledig tid, framförallt helgdagar och under kvällstid i samband med socialt umgänge eller sociala tillställningar. Undantag för tidsramarna sker under semesterperioder och vid speciella tillfällen. En person som brukar har även kontroll över sitt användande. Aspekter som innefattar kontroll är att personen kan uppföra sig under berusning och ha förmåga att motstå alkohol eller narkotika under längre perioder. Värt att påpeka är emellertid att dessa regler i större utsträckning kan undkommas vid ungdomligt ”festande”. En viktig indikation är även att berusningsmedlet används i nöjes- samt rekreationssyfte.

Enligt den framträdande diskursen på Flashback Forum övergår ett bruk av berusningsmedel till ett problematiskt bruk när användningen överskrider ovannämnda ramar. Därav karakteriseras ett missbruk av förhållanden såsom när användningen sker på vardagar och på förmiddag eller tidig eftermiddag. Gränsen överskrids även om intaget av berusningsmedel sker utan närvaro av andra, vilket framförallt betonas i diskussionerna avseende alkohol. Kontrollförlust är ytterligare en aspekt som användarna förknippar med ett problematiskt bruk av både alkohol och narkotika. Detta i avseende att personen inte kan kontrollera mängden intag och att personen inte kan kontrollera sitt uppförande under berusning samt har en oförmåga att upprätthålla nykterhet över en längre tidsperiod. Nedsatt psykisk hälsa är även en indikation på att bruket har övergått till ett problematiskt bruk. Om användningen syftar till att fly från verkligheten och personliga problem benämner användarna detta som en förhöjd risk att det föreligger ett missbruk. Det som slutligen karakteriserar ett missbruk är när användningen ger negativa konsekvenser på det sociala livet och grundläggande behov, det vill säga att personen till följd av konsumtionen förlorar eller försummar familj, goda relationer, arbete och/eller boende.

I en jämförelse mellan användarna på Flashback och informantens beskrivningar och föreställningar går det att finna likheter. Anledningen är troligtvis att användarna är influerade

av olika dominerande diskurser i det svenska samhället på liknande sätt som socialarbetare är påverkade av den samhälleliga kontexten de lever i. Detta kan härledas till det socialkonstruktivistiska perspektivet där alla människor socialiseras in i en konstruerad verklighet med allmängiltiga sanningar (Burr 2015). Vad som blir påtagligt i intervjun är dock att personer som socialtjänsten kommer i kontakt med och som informanten framförallt kan yttra sig om är personer som redan har utvecklat problem i samband med sitt användande av alkohol eller narkotika. Exempelvis kan de ha blivit omhändertagna enligt LOB (1976:511) eller att andra myndigheter och anhöriga uppmanat dem att söka hjälp. Därmed når personer som enbart bedöms ha ett bruk aldrig socialtjänsten då de inte uppmanas av omgivningen eller finner någon anledning till att söka hjälp av det skälet. Socialtjänstens insatser riktas enbart mot missbruk och beroende inom det aktuella området (Socialstyrelsen 2015). Utöver bedömningsinstrumenten AUDIT och DUDIT kan dock ett mönster i myndighetspersoners bedömning av allvarlighetsgraden i ett missbruk överensstämma och förhålla sig till de faktorer som presenterats utifrån Flashback Forum. Dessa faktorer kan därmed ligga till grund för vad och om personen anses behöva vissa insatser. Beroende på vilket berusningsmedel det handlar om och hur den aktuella personens livssituation framgår vid kartläggning bedöms fallen annorlunda avseende risk och allvarlighetsgrad i likhet med socialstyrelsens riktlinjer (ibid.). Avseende narkotika ses användandet emellertid alltid som riskfyllt då det är illegalt att använda narkotikaklassade preparat. Lagens mening får därmed en större betydelse i riskbedömningar av socialtjänsten i jämförelse med användarnas resonemang och synsätt på Flashback Forum.

Studien finner att användarna på Flashback inte särskiljer alkohol och narkotika när de benämner ett bruk respektive missbruk. Liknande faktorer och omständigheter blir belysta vid gränsdragningen oavsett vilket berusningsmedel som är föremål för diskussion. Majoriteten av användarna visar emellertid på en medvetenhet om att narkotikaklassade preparat omgående klassificeras som ett missbruk på grund av Sveriges lagstiftning. En medvetenhet förekommer även angående de sociala normer som finns i samhället och att statliga och kommunala organisationer har en hegemonisk makt att definiera olika fenomen. Detta visas exempelvis genom uttrycket att ett användande av berusningsmedel bedöms som ett missbruk när socialtjänsten eller andra vårdgivande myndigheter antecknar det i sina papper. Användarna förhåller sig dock kritiska till dessa definitioner och negligerar den svenska lagstiftningen genom att framhäva att det även förekommer ett bruk av narkotika, vilket kan ses som en konflikt och kamp mot den hegemoniska diskursen (Thörn 2007). Liknande

motsättning till benämningen missbruk finner Rødner (2005) i förhållande till de “socialt integrerade narkotikaanvändarna”, vilka åsidosätter att deras bruk ska klassificeras som missbruk även om användningen är illegal. Oavsett den svenska lagstiftningen framkommer det därmed tydligt i denna studie att alkohol och narkotika bedöms likvärdigt på Flashback i fråga om det föreligger ett bruk eller missbruk och risktagande.

I studien upptäcks överlag att majoriteten av användarna på Flashback Forum distanserar sig från begreppet missbruk och undviker att stämpla andra med en sådan form av användning. Som tidigare har nämnts har användarna en större tendens att beskriva riskfaktorer kring ett användande och på så sätt förklara vilka aspekter som är oroväckande och värda att se över. Detta kan troligtvis bero på att begreppet missbruk är värdeladdat och för med sig en stigmatiserad bild av personen med negativt laddade och misskrediterande egenskaper (Goffman 2014). Becker (2006) förklarar detta och beskriver samhällets strävan efter att upprätthålla önskvärda beteenden genom att bemöta avvikande beteenden med sanktioner. Därmed kan det antas att användarna försöker undgå att misskreditera varandra i och med att diskussionstrådarnas miljö förhåller sig under en liberal, samhällskritisk och öppen anda, där individens självbestämmande och egna bedömningar värderas högt. Detta kan speglas i Flashbacks slogan 'Yttrandefrihet på riktigt'(Flashback 2016b). Som påvisat finns det en underbyggd kritiskt tonläge mot lagstiftning och myndigheter, vilka har makten att bedöma människor. Därmed blir Flashback Forum en arena där utrymme ges till egen reflektion och bedömning under anonymitet där personen i fråga har möjlighet att välja vad som ska delas med de andra användarna. Genom anonymitet får varje individ även möjlighet att uttrycka sina tankar och åsikter på lika villkor, det vill säga att ingen röst väger tyngre än någon annan. På Flashback förekommer det på så vis en egen individuell makt oberoende av auktoriteter (Meldré 2002). I Flashbacks diskussionstrådar beskriver även flera användare ett eget bruk som de utgår från när råd eller förklaringar ges till trådskapare. Abrahamsson (2004) finner i sin studie att personer som själva har ett högt intag av alkohol tonar ner riskfaktorerna hos en storkonsument, vilket samtidigt kan ha syftet att tona ner den egna sårbarheten för berusningsmedlet. Detta kan dessutom vara en anledning till att användarna på Flashback inte bedömer andras situationer som allvarligt, utan snarare riskfyllt även i de fall de överskrider de allmänna reglerna eller är illegalt. Att benämna användandet som ett missbruk skulle därmed innebära att de sätter sig själva under samma stigmatiserade position eller att de själva bör se över sitt användande av alkohol eller narkotika. Orsaken till att användarna på Flashback distanserar sig till benämningen missbruk kan även härledas till Macfarlane &

Tuffin (2010) resonemang. Genom att belysa en social distans mellan ett bruk och missbruk menar Macfarlane & Tuffin (2010) att det upprätthåller och rekonstruerar stigmatisering av den senare benämningen som gör det mindre tilltalande att bära denna stämpel.

Distanseringen från benämningen missbruk kan även av vissa användare lyftas fram som en strategi för att kunna fortsätta ett eget användande av alkohol eller narkotika utan påhopp.

Den stigmatiserande effekten och betydelsen av olika föreställningar är viktigt att ha i åtanke i det sociala arbetets praktik och vid användandet av benämningen missbruk. Detta för att undgå att tillskriva klienten en "sanning" som begränsar möjligheten att se klienten med en helhetsyn samt möta dennes subjektiva upplevelser av situationen och brukets/missbrukets karaktär. Gränsdragningen mellan ett bruk och ett missbruk är hårfin utifrån olika individuella eller kollektiva perspektiv samt intressen.

7.1 Förslag på vidare forskning

Ett flertal avgränsningar har varit nödvändiga att göra i samband med studiens syfte och frågeställningar. Studien finner tendenser till att ålder har betydelse när ramar och regler konstrueras kring ett bruk av alkohol och narkotika. Dock inte i den omfattningen att en slutsats kunnat dras. Därmed hade det varit intressant att vidare undersöka gränsdragningen utifrån kategorin ålder. För att utveckla kunskapen inom området kan föreställningar om begreppen studeras ur ett intersektionellt perspektiv, det vill säga hur flera sociala kategorier samverkar. Detta för att medvetandegöra konstruerade maktstrukturer och bidra till en kritisk reflektion (Matsson 2010). Vidare forskning skulle även kunna göra fördjupade undersökningar inom socialtjänsten samt inom olika enheter då denna studies empiri huvudsakligen bygger på förståelsen av begreppen "bruk" och "missbruk" på Flashback Forum.

8. Referenslista

- Abrahamson, Maria. (2004) "Perceptions of heavy drinking and alcohol problems among young adults". *Contemporary Drug Problems* 30: 815-835
- Becker, Howard S. (2006) *Utanför. Avvikandets sociologi*. Arkiv förlag: Lund.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas. (1966) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociologi of Knowledge*. Doubleday: Garden City, NY.
- Bryman, Alan. (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber: Stockholm.
- Burr, Vivien. (2015) *Social constructionism*. Routledge: London & New York.
- Börjesson, Mats. (2003) *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Studentlitteratur: Lund.
- Börjesson, Mats. & Palmblad, Eva (2007) "Introduktion" i Börjesson, Mats. & Palmblad, Eva. (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Liber: Malmö.
- David, Matthew. & Sutton, Carole D. (2016) *Samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur: Lund.
- Edman, Johan. (2011) "En sjukdom? Narkotikamissbrukarna och den politiska diagnosen 1967-1981" i Olsson, Börje. (red.) *Narkotika - om problem och politik*. Nordsteds Juridik: Stockholm.
- Edman, Johan. (2013) "An ambiguous monolith - The Swedish drug issue as a political battleground 1965-1981." *The International journal on drug policy* 24 (5): 464-470.
- Flashback (2016a) "Flashbacks historia" (elektronisk), *Flashbacks officiella hemsida* <<http://www.flashback.se/flashbacks-historia>> (2016-11-01).
- Flashback (2016b) "Startsida" (elektronisk), *Flashbacks officiella hemsida* <<https://www.flashback.org>> (2016-11-01).
- Flashback (2016c) "Regler" (elektronisk), *Flashbacks officiella hemsida* <<https://www.flashback.org/regler>> (2016-11-01).
- Forkby, Torbjörn. (2007) "I normaliseringens närhet" i Börjesson, Mats. & Palmblad, Eva. (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Liber: Malmö.
- Goffman, Erving. (2014) *Stigma - Den avvikandes roll och identitet*. Studentlitteratur: Lund.
- Hilte, Mats. (2005) "Hur kan vi förstå drogrusets drivkrafter? Sociologiska perspektiv på användning av alkohol och narkotika" i Johansson, Katarina. & Wirbing, Peter. (red.) *Riskbruk och missbruk - alkohol, läkemedel och narkotika*. Natur & Kultur: Stockholm.

- Jacobsen, Dag Ingvar. (2012) *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Studentlitteratur: Lund.
- Johansson, Ingvar. (1993) "Positivismen" i Johansson, Ingvar. & Liedman, Sven-Eric. (red.) *Positivism & Marxism*. Daidalos: Göteborg.
- Johansson, Katarina. & Wirbing, Peter. (2005) "Riskbruk, Missbruk och beroende - vad innebär orden?" i Johansson, Katarina. & Wirbing, Peter. (red.) *Riskbruk och missbruk - alkohol, läkemedel och narkotika*. Natur & Kultur: Stockholm.
- Johansson, Thomas. & Lalander, Philip. (2013) *Vardagslivets socialpsykologi*. Liber: Stockholm.
- Justesen, Lise. & Mik-Meyer, Nanna. (2011) *Kvalitativa metoder. Från vetenskapsteori till praktik*. Studentlitteratur: Lund.
- Kalman, Hildur. & Lövgren, Veronica. (2012) "Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion" i Kalman, Hildur. & Lövgren, Veronica. (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Gleerups: Malmö.
- Kvale, Steinar. & Brinkmann, Svend. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervju*. Studentlitteratur: Lund.
- Macfarlane, Angela D. & Tuffin, Keith. (2010) "Constructing the Drinker in Talk about Alcoholics." *New Zealand Journal of Psychology* 39 (3): 46-55.
- Markham, Annette., Buchanan, Elizabeth. & AOIR Ethics Working committee (2012). *Ethical decision-making and Internet research 2.0: Recommendations from the aoir ethics working committee*, (elektronisk). <www.aoir.org/reports/ethics2.pdf>.
- Mattson, Tina. (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete: Teori, reflektion och praxis*. Gleerups: Malmö.
- Meldré, Helena. (2002) "Användare och användning" i Dahlgren, Peter. (red.) *Internet, medier och kommunikation*. Studentlitteratur: Lund.
- Nakken, Craig. (1996) *Jaget och Missbrukaren - hur en missbrukarpersonlighet uppstår. Hur ett tillfrisknande kan äga rum*. Proprius förlag: Stockholm.
- Nettleton, Sarah., Neale, Joanne. & Pickering, Lucy. (2012) "'I just want to be normal': An analysis of discourses of normality among recovering heroin users" *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine* 17(2):174-190
- Nordström, Thor. & Ramstedt, Mats. (2006) "Sweden - is a alcohol becoming an ordinary commodity?" *The Authors. Journal compilation* 101: 1543-1545.

- Rolfe, Alison., Orford, Jim. & Dalton, Sue. (2009) "Women, Alcohol and Femininity. A Discourse Analysis of Women Heavy Drinkers' Accounts." *Journal of Health Psychology* 14 (2): 326-335
- Runquist, Weddig. (2012) *Legitimering av tvångsvård. Klienter och deras socialsekreterare om LVM*. Égalité: Malmö.
- Rødner, Sharon. (2005) " 'I am not a drug abuser, I am a drug user': A discourse analysis of 44 drug users' construction of identity." *Addiction Research & Theory* 13 (4): 333-346.
- Sahlin, Ingrid. (2013) "Sociala problem som verklighetskonstruktioner" i Meeuwisse, Anna. & Swärd, Hans. (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Natur & Kultur: Stockholm.
- SFS 1976:511 *Lag om omhändertagande av berusade personer*.
- Socialstyrelsen (2014) "Frågor om riskbruk av alkohol med AUDIT och AUDIT-C" (elektronisk), *Socialstyrelsens officiella hemsida* <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2014november/fragoromriskbrukavalkoholja_mforsmedauditochaudit-c> (2016-11-01).
- Socialstyrelsen. (2015) *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Stöd för styrning och ledning*. Edita Bobergs AB: Falun.
- SOU 2011:6. Missbruksutredningens forskningsbilaga. *Missbruket, kunskapen och vården*. Elanders Sverige AB: Stockholm.
- Sternebring, Bengt. (2011) *Alkoholberoende - diagnos, komplikationer och behandling*. Liber: Stockholm.
- Sunesson, Sune. (2013) "Åtskillnad och särbehandling" i Meeuwisse, Anna. & Swärd, Hans. (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Natur & Kultur: Stockholm.
- Svedmark, Eva I. (2012) "Att skydda individen från skada. En forskningsetisk balansakt" i Kalman, Hildur. & Lövgren, Veronica. (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Gleerups: Malmö.
- Sveningsson, Malin., Lövheim, Mia. & Bergqvist, Magnus. (2003) *Att fånga nätet - kvalitativa metoder för internetforskning*. Studentlitteratur: Lund.
- Sznitman, Sharon Rødner. (2009) "Drug normalization and the case of Sweden" *Contemporary Drug Problems* 35: 447-478
- Thomassen, Magdalene. (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis*. Gleerups: Malmö.
- Thurén, Torsten. (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber: Malmö.

- Thörn, Catharina. (2007) "Hemlösa kvinnor - diskursanalys av bilder" i Börjesson, Mats. & Palmblad, Eva. (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Liber: Malmö.
- Tops, Dolf. (2009) "Den svenska narkotikapolitikens födelse" i Johnsson, Eva., Leili, Laanemts. & Svensson, Kerstin. (red.) *Narkotikamissbruk - debatt, behandling och begrepp*. Studentlitteratur: Lund.
- Vaccari, Cecilia. (2016) Johans, 25 - en av dem som handlar droger. *Göteborgsposten*. Tredje oktober. <<http://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/johan-25-en-av-dem-som-handlar-droger-1.3765601>> (2016-10-14).
- Verdicchio, Michael. (2016) Krav på hårdare tag mot knarket. *Göteborgsposten*. Tredje oktober. <<http://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/krav-p%C3%A5-h%C3%A5rdare-tag-mot-knarket-1.3832471>> (2016-10-14).
- Wåhlin, Sven. (2012) *Alkohol - En fråga för oss i vården*. Studentlitteratur: Lund.

9. Bilagor

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Informationsbrev

Vi är två socionomstudenter som under hösterminen 2016 skriver vårt examensarbete. Vår uppsatsidé påbörjades av en slump när vi besökte nätdiskussionsforumet Flashback. Där upptäckte vi olika trådar som diskuterade bruk och missbruk av alkohol och narkotika. Detta tyckte vi var intresseväckande eftersom det enligt svensk lagstiftning inte förekommer något ”icke-medicinskt narkotikabruk”. All narkotikaanvändning definieras därmed direkt som ett missbruk eftersom narkotikaklassade preparat är olagliga att inta. Genom att besöka flera olika trådar som behandlar liknande ämnen växtes tanken att det eventuellt förekommer en informell diskurs angående bruk och missbruk som skiljer sig från de allmänna föreställningarna. Vi har därmed som syfte med studien att undersöka vilka föreställningar som förekommer angående begreppen ”bruk” respektive ”missbruk” kopplat till Flashback och myndighetsutövning.

Syftet med intervju är att få ta del av din syn på hur du som tidigare myndighetsutövare arbetade med missbruk och vilka innebörder dessa begrepp, bruk respektive missbruk, har inom socialtjänsten.

Om du har eventuella frågor angående studien kan du antingen maila oss eller ta med frågorna vid intervjutillfället.

Med vänliga hälsningar

Fhrida Nilsson & Ella Dahlgren
Socionomprogrammet termin 6

Intervjuguide

Uppgifter om informanten

- Vilken enhet inom socialtjänsten har du arbetat på?
- Hur lång erfarenhet har du från det arbetet?

Bedömningar

- Förekommer det fler orosanmälningar eller ansökningar?
- Vilka riktlinjer arbetar ni utifrån?
- Vilka faktorer ligger till grund vid ett avslag?
- Vad bedöms som riskfaktorer vid alkohol- eller narkotikaanvändning?
- När övervägs ett LVM?
- Påverkar personens livssituation i övrigt i bedömning (såsom bostad, ekonomi & arbete)

Föreställning av begrepp

- När börjar man se riskfaktorer/det problematiska i ett bruk?
- Var går skiljelinjen mellan ett bruk och ett missbruk?
- Hur skiljer man mellan alkohol och narkotika?